

DREPTUL COMUNICAȚILOR ȘI AL NOILOR TEHNOLOGII

Lect. univ. dr. Simona Mihăilescu-Pene

OBIECTUL DREPTULUI COMUNICĂRII PUBLICE

I. 1. Noțiuni introductive. Definirea dreptului

Viața socială se află sub spectrul normativității. Acțiunile și interacțiunile indivizilor, relațiile dintre ei, formele lor de asociere, instituțiile și toate celelalte componente ale vieții sociale sunt posibile datorită faptului că în cadrul societății viața este guvernată de norme care prescriu faptul că anumite comportamente sunt considerate dezirabile în timp ce altele sunt descurajate.

Normativitatea vieții sociale este tocmai această trăsătură a ei de a se derula sub imperiul unor norme care prescriu nu ceea ce se întâmplă, ci ceea ce ar trebui să se întâmple în societate. Tipurile de normativitate din cadrul societății sunt diverse atât ca natură, cât și ca forță. Există astfel pe lângă normativitatea juridică și una morală, și una religioasă, și una comunitară sau familială etc., fiecare dintre ele fiind menită să protejeze un anumit tip de valori sociale. Din acest punct de vedere putem spune că dreptul se află în directă relație cu morala, religia, tradițiile și cutumele grupurilor din societate. Diferența dintre sfera juridică și celelalte sfere normative este dată tocmai de importanța deosebită a valorilor pe care dreptul este chemat să le protejeze.

Dreptul obiectiv reprezintă un *ansamblu de reguli și norme juridice, formulate pe baza conștiinței juridice legitimate de recunoașterea colectivă, elaborate și garantate de puterea publică, după proceduri specifice, care încorporează valori și principii juridice, ce au ca scop coordonarea relațiilor interumane din cadrul societății.*

Acțiunile unui individ produc efecte cu privire la alți membri ai societății, însă doar atunci când relațiile sociale sunt suficient de importante prin consecințele lor pentru viața socială ele dobândesc semnificație juridică devenind raporturi juridice, iar subiecții acestor relații devin subiecți ai raportului juridic.

Prin urmare **raportul juridic** este acea relație socială ce este reglementată de norma juridică.

Norma juridică reprezintă elementul fundamental al oricărui sistem de drept și poate fi definită ca *o regulă de conduită instituită sau recunoscută de puterea publică a cărei respectare se poate asigura, la nevoie, prin forța de constrângere a statului.*

Strucura normei juridice. Din punct de vedere structural norma juridică este alcătuită din trei elemente: ipoteza, dispoziția și sancțiunea. *Ipoteză* este acea parte a normei

juridice care stabilește condițiile, împrejurările sau faptele în prezența cărora se cere o anumită conduită precum și subiecții la care se referă dispoziția. *Dispoziția* este acea parte a normei juridice care prevede conduita ce trebuie avută în prezența ipotezei date, deci care determină drepturile și obligațiile corespunzătoare subiecților. *Sanctiunea* este partea care precizează urmările nerespectării dispoziției, ce pot fi îndeplinite la nevoie prin forța de constrângere a statului.

Elementele principale ale raportului juridic sunt: subiecții, obiectul și conținutul acestuia.

Subiecți ai raportului juridic sunt doar persoanele privite individual sau colectiv. Astfel, distingem **persoana fizică**, adică individul titular de drepturi și obligații și **persoana juridică**, adică subiectul colectiv de drept titular de drepturi și obligații, cu organizare proprie, patrimoniu distinct și scop determinat în acord cu interesele sociale.

Subiecții de drept sunt caracterizați prin **capacitate juridică** adică aptitudinea abstractă de a avea drepturi și obligații și de a le exercita. În cadrul acesteia se disting două forme ale ei: **capacitatea de folosință**, adică aptitudinea persoanelor fizice și juridice de a avea drepturi și obligații (persoanele fizice o dețin de la naștere până la moarte, iar cele juridice de la înființare până la desființare), și **capacitatea de exercițiu**, adică aptitudinea persoanelor fizice și juridice de a exercita drepturi și de a-și asuma obligații săvârșind acte juridice. Este de remarcat faptul că persoana fizică dobândește capacitate restrânsă de exercițiu la vârsta de 14 ani, ceea ce face necesar acordul reprezentanților legali pentru încheierea de acte juridice, și capacitate deplină doar de la vârsta de 18 ani. Persoana juridică are o capacitate juridică guvernată de principiul specialității, adică ea poate avea și exercită acele drepturi și asuma acele obligații care corespund scopului ei stabilit prin lege. Ea își exercită această capacitate prin reprezentanții săi legali, deci prin organele sale, în limita puterilor ce le-au fost conferite.

Conținutul raportului juridic este reprezentat de *totalitatea drepturilor și obligațiilor subiecților acestuia*. Din perspectiva acestuia diferențiem între *subiectul activ* al raportului juridic, adică titularul dreptului și *subiectul pasiv* al acestuia, adică titularul obligației. Nu trebuie să confundăm conceptul de “drept” invocat în legătură cu conținutul raportului juridic cu cel definit mai sus. În literatura juridică se face distincție între trei accepțiuni principale ale conceptului de “drept” ce trimite către trei realități juridice distincte: dreptul obiectiv, dreptul subiectiv și știința dreptului. Definiția dreptului obiectiv am prezentat-o la început. Pe scurt, acest termen se referă la ansamblul normelor care alcătuiesc sistemul juridic al unui stat. Termenul de “drept” invocat atunci când se face referire la conținutul raportului juridic face trimitere către dreptul subiectiv.

Dreptul subiectiv este acea prerogativă conferită de lege subiectului activ al raportului juridic de a pretinde subiectului pasiv să desfășoare o anumită conduită de a da, de a face sau de a nu face, conduită ce poate fi impusă la nevoie prin forța de constrângere a statului.

Obligația juridică este o îndatorire a subiectului pasiv de a desfășura o anumită conduită de a da, de a face sau de a nu face, conduită pretinsă de subiectul activ și care poate fi impusă la nevoie prin forța de constrângere a statului.

Obiectul raportului juridic este constituit de conduita subiecților acestuia ca urmare a exercitării drepturilor și a îndeplinirii obligațiilor. Acesta nu trebuie confundat cu bunul material ce este vizat de anumite drepturi sau obligații, care este obiectul derivat al raportului juridic. Conduita subiecților poate fi conformă normelor juridice sau poate să contravină acestora. Oamenii au libertatea de alegere a unei conduite licite sau ilicite. Însă această libertate dă naștere responsabilității juridice a cărei eficiență este asigurată de existența răspunderii juridice.

Responsabilitatea juridică poate fi definită ca o instituție juridică prin care legiuitorul exprimă vocația la răspunderea juridică a unei persoane pentru eventualele fapte și acte juridice săvârșite direct sau indirect prin alte persoane ori prin lucruri aflate în administrarea sa.

Dacă responsabilitatea este o vocație la răspundere, o capacitate, **răspunderea juridică** este reprezentată de *raportul juridic de constrângere instituit între stat și cel care încalcă norma juridică, raport al cărui conținut este alcătuit din dreptul statului de a aplica o sancțiune și obligația persoanei de a se supune sancțiunii stabilite de o autoritate competentă după o procedură specială.*

Responsabilitatea juridică izvorăște din lege și se fundamentează numai pe lege, pe când răspunderea juridică își are sursa în hotărârea instanței judecătorești sau în actul autorității administrative competente. Teritorii ce le-au fost conferite.

Definiția dreptului comunicării:

Dreptul comunicării este constituit din acele norme, principii și valori juridice, care reglementează relațiile de transmitere publică, regimul juridic aferent mijloacelor de comunicare și conținutul mesajelor unor informații, prin scris, sunet, imagini și alte limbaje, precum și recepționarea acestora de către un public nedeterminat (numeric, cultural, din punct de vedere al vârstei). Difuzarea informațiilor nu are caracterul unei corespondențe private. Dreptul comunicării reglementează și garantează, în primul rând, conținutul mesajelor transmise public în temeiul drepturilor fundamentale ale omului privind libertatea de exprimare și accesul la informație.

I.3. Izvoarele dreptului comunicării

Izvoarele dreptului comunicării sunt acele norme juridice care prevăd drepturile și obligațiile cetățeanului, societății, autorității și ale media. Enumerativ, sunt considerate izvoare ale dreptului comunicării următoarele :

- **Actele juridice internaționale** la care România a aderat (Declarații, Convenții, Tratatate, Rezoluții etc.): spre exemplu: Convenția Europeană a Drepturilor Omului; Rezoluția 1003/1993 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind etica jurnalistică etc. Constituția României în art.11 prevede că: „Statul român se obligă să îndeplinească întocmai și cu bună-credință obligațiile ce-i revin din tratatele la care este parte”; „Tratatele ratificate de Parlament potrivit legii, fac parte din dreptul intern”. Doctrina recentă invocă și Tratatatele constitutive și dreptul derivat al Uniunii Europene (de ex. Tratatul de la Maastricht din 1992 care conține și prevederi referitoare la drepturile și libertățile fundamentale relevante pentru domeniul comunicării);

- **Constituția României**, în special prevederi precum art. 26 – dreptul la viață intimă, familială și privată, art. 27 – inviolabilitatea domiciliului, art. 28 – secretul corespondenței, art. 29 – libertatea conștiinței, art. 30 – libertatea de exprimare, art. 31 – dreptul la informație, art. 32 – dreptul la învățătură, art. 33. – accesul la cultură, art. 53 – restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți etc.

- **Legile de modificare a Constituției** în cazul în care se referă la domeniul comunicării sociale. Aceste legi sunt adoptate cu majoritate de 2/3 din numărul membrilor fiecărei camere și sunt supuse aprobării prin referendum. Însă, în art. 152 al. 2 din Constituția României se precizează că „nici o revizuire nu poate fi făcută dacă are ca rezultat suprimarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale cetățenilor sau garanțiilor acestora”. Această prevedere se referă și la drepturile și libertățile fundamentale ce au legătură cu comunicarea socială. Cu toate acestea, așa cum remarcă autoarea Maria Năstase Georgescu, această prevedere nu împiedică adoptarea unor legi de revizuire care îmbogățesc conținutul acestor drepturi sau mai cu seamă garanțiile lor.

- **Legile organice** – sunt adoptate de Parlament cu majoritatea membrilor fiecărei camere și reglementează domenii de interes special prevăzute de art. 73, al. 3 din Constituție. Legi organice importante pentru domeniul comunicării sunt Codul civil, în special Cartea I, capitolul II intitulat Respectul vieții private și al demnității persoanei umane, art. 70-77, dar și articolele ce reglementează responsabilitatea și răspunderea civilă; Codul Penal, din Partea generală cu deosebire elementele infracțiunii și condițiile responsabilității și răspunderii penale, iar din Partea specială infracțiunile ce pot fi săvârșite de către subiecții dreptului comunicării; Codul de procedură civilă; Codul de procedură penală etc.

- **Legile ordinare** – sunt adoptate de către Parlament cu votul majorității membrilor prezenți. Ca legi semnificative pentru dreptul comunicării putem aminti Legea nr. 544/2001 a accesului la informații de interes public, Legea nr. 504/2002, a audiovizualului, Legea nr. 148/2000 a publicității, Legea nr. 182/2002 a protecției informațiilor clasificate etc.

- **Ordonanțele și Hotărârile Guvernului** care au relevanță pentru domeniul comunicării publice (de ex. Hotărârea pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public).

- **Ordine, decizii și instrucțiuni, cu caracter normativ**, ale instituțiilor publice cu atribuții în domeniul comunicării (de ex. decizia Consiliului Național al Audiovizualului nr. 220/2011 numită și Codul Audiovizualului etc.) •Regulamente și acte administrative ale autorităților publice locale (de ex. actele normative ale Serviciului Control Publicitate Exterioară ce activează în cadrul Primăriei Iași etc.).

1.4. Principiile dreptului comunicării

Normele juridice ale Dreptului comunicării se structurează în norme care conțin drepturile și obligațiile persoanei, drepturile și obligațiile agentului media și drepturile și obligațiile autorităților și instituțiilor publice.

În stabilirea normelor juridice ale dreptului comunicării precum și în respectarea acestora, stau la bază anumite **principii**. Ele se regăsesc implicit sau explicit în acte normative internaționale sau naționale, în prevederi constituționale sau în cele aparținând legislației subordonate legii fundamentale. Aceste principii reprezintă „*repere valorice exprimate într-o*

formă sintetică, abstractă, generalizată care orientează legiuitorul în adoptarea normelor juridice, pe cei care interpretează și aplică legea, precum și pe cei cărora li se aplică legea.”

1.Principiul legalității care presupune:

- ◆ Buna cunoaștere și respectarea normelor juridice referitoare la comunicarea publică ce sunt consacrate în Constituție, legi organice, ordinare și în actele normative emise în baza acestora (art. 1 al. 5 din Constituție);
- ◆ Legea nu retroactivează decât în situații excepționale (art. 15 al.2 din Constituție);
- ◆ Respectarea drepturilor legale câștigate;
- ◆ O respectare a ierarhiei actelor juridice ;
- ◆ Orice lege poate fi criticată, dar nu și încălcată.

2.Principiul egalității în drepturi care presupune:

- ◆ Egalitatea tuturor semenilor în fața legii și a autorităților publice (art. 16 din Constituție);
- ◆ Nimeni nu trebuie considerat mai presus de lege ;
- ◆ Înlăturarea discriminărilor de orice natură și inexistența privilegiilor.

3. Principiul bunei credințe care presupune:

- ◆ Buna credință este prezumată până la proba contrarie și se consideră de bună credință persoana care, prin activitatea sa, are un scop nobil, legal, just și legitim;
- ◆ Excluderea manipulării: orice distorsionare intenționată a informației sau acuzațiile nefondate pot angaja răspunderea juridică;
- ◆ O bună exercitare a drepturilor și libertăților fără a încălca drepturile și libertățile legitime ale altor persoane.

4.Principiul adevărului care presupune:

- ◆ Stabilirea cu exactitate a adevărului care este unic și izvorăște din realitate;
- ◆ Verificarea informațiilor înainte de a fi făcute publice;
- ◆ Excluderea minciunii, iar atunci când informațiile sunt îndoielnice ele trebuie precizate ca fiind zvonuri, informații neverificate etc. Aceste prevederi sunt precizate în mod explicit în punctul 4 din Rezoluția 1003/1993 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind etica jurnalistică.

5.Principiul corectei informări a opiniei publice, care presupune:

- ◆ Autoritățile publice sunt obligate să asigure o informare corectă a cetățenilor asupra problemelor de interes personal (art.31 al. 2 din Constituție);
- ◆ Mijloacele de informare în masă, fie private sau publice, sunt obligate să asigure o informare corectă a opiniei publice (art.31 al 4 din Constituție).

6.Principiul libertății de exprimare este consacrat de art. 30 din Constituție și presupune :

- ◆ Libertatea de exprimare este nelimitată în cadru privat, cenzura de orice natură fiind interzisă;

◆ Libertate a presei;

◆ Nici o publicație nu poate fi suprimată;

◆ Libertatea de exprimare în public este inviolabilă și este limitată numai prin și în baza Constituției.

7. Principiul respectării libertății și drepturilor celorlalți în comunicare care presupune :

◆ Libertatea constă în acele acte ce nu dăunează altui individ;

◆ Libertatea de exprimare nu poate prejudicia onoarea, demnitatea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine, cu excepțiile prevăzute de lege (art.30 al. 6 din Constituție). ◆ Libertatea de exprimare este limitată și prin art. 30, al. 7 din Constituție care dispune *“sunt interzise de lege defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război de agresiune, la ura națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri”*.

Restrângerea exercițiului unor drepturi sau ale unor libertăți este o excepție care se face numai în cazurile și cu procedurile prevăzute strict de Constituție. Art.53 din Constituție arată că *“exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți poate fi restrâns numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, pentru apărarea siguranței naționale, a ordinii, a sănătății ori a moralei publice, a drepturilor și a libertăților cetățenilor, desfășurarea instrucției penale, prevenirea consecințelor unei calamități naturale ori ale unui sinistru deosebit de grav. Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății”*.

8. Principiul prezumției de nevinovăție

Orice persoană trebuie să beneficieze de această prezumție, conform art.23, pct.11 din Constituția României: *„până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare, persoana este considerată nevinovată”*. Deci, vinovăția trebuie dovedită prin probe (înscrieri, martori, expertiză etc.). Și Convenția Europeană a Drepturilor Omului prevede prezumția în art.6 pct.2 *“orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată până ce vinovăția sa va fi legal stabilită”*.

Așadar, prezumția de nevinovăție presupune :

◆ O persoană poate fi acuzată numai în limitele legii, pe baza probelor și numai de organele și persoanele abilitate de lege. Acuzațiile ce depășesc aceste limite intră sub incidența codului penal și a legilor penale (arestare abuzivă, purtare abuzivă, reținere ilegală, represiune nedreaptă etc.).

◆ Termenii prin care se face referire la persoană acuzată sau cercetată trebuie să fie adecvați: ex. *“presupusul hoț”* etc.

◆ Persoana nu este obligată să-și probeze nevinovăția; ea rămâne nevinovată până în momentul rămânerii definitive a hotărârii de condamnare;

◆ Sarcina administrării probelor de vinovăție o are autoritatea abilitată a statului care trebuie să respecte cadrul legal.

9.Principiul responsabilității și al răspunderii

- ◆ Acest principiu presupune instituirea responsabilității și îndeplinirea răspunderii tuturor subiecților raportului juridic existent în dreptul comunicării.
 - ◆ Responsabilitatea presupune vocația abstractă la răspundere juridică pentru eventuale fapte sau acte juridice săvârșite direct sau indirect.
 - ◆ Răspunderea reprezintă raportul juridic stabilit de lege ce există între autorul încălcării normelor juridice, pe de o parte, și stat sau reprezentanții săi pe de altă parte, raport al cărui conținut este constituit de dreptul statului de a aplica sancțiunile legale pentru a restabili ordinea juridică.
10. Principiul imparțialității și al obiectivității, se referă la :
- ◆ Independența agentului media și protecția acestuia;
 - ◆ Informațiile trebuie să fie transmise obiectiv și imparțial, orice abatere fiind considerată propagandă;
 - ◆ Opiniile trebuie să fie exprimate onest și nu trebuie să fie prezentate drept fapte;
 - ◆ Trebuie să se respecte pluralismul specific societăților democratice;
 - ◆ Nu trebuie să existe note discriminatorii între autorități, pe de o parte și cetățeni sau agenții media, pe de altă parte.

11. Principiul secretului profesional, se referă la:

- ◆ Protecția sursei de informare în conformitate cu cadrul legal;
- ◆ Nepublicarea informațiilor prin care se încalcă în mod nejustificat drepturile și libertățile omului și interesul public;
- ◆ Respectarea și protejarea secretului de stat;
- ◆ Respectarea și protejarea secretului profesional.

12. Principiul umanismului

Umanismul dreptului presupune o ierarhizare făcută de legiuitor cu privire la scopurile răspunderii juridice astfel încât se pune accentul pe prevenire, reparare și doar în ultimă instanță pe constrângere. Când vorbim despre acest principiu trebuie să avem la bază o relație interumană bazată pe autoritate.

13.Principiul accesului liber la informații

Accesul liber al cetățenilor la informații de interes public este garantat, existând obligații ale autorităților pentru respectarea lui. Acest principiu de drept are și niște excepții, situații când nu se aplică. Din punctul de vedere al interesului, informația poate fi:

- ◆ Informație de interes public – satisface o necesitate generală, de interes public, național sau local și trebuie să fie cunoscută de public;
- ◆ Informație de interes privat – adică acea informație ce satisface o necesitate privată. Regula este aceea că la informațiile de interes public accesul este liber cu excepțiile prevăzute de lege, iar la informațiile de interes privat accesul nu este liber cu excepția situațiilor strict prevăzute de lege.

14. Principiul respectării dreptului de autor

Dreptul de autor asupra unei opere literare, artistice sau științifice, precum și asupra oricăror asemenea opere de creație intelectuală, este recunoscut și protejat independent de aducerea ei la cunoștința publică, prin simplul fapt al realizării ei chiar și în formă nedeterminată. Cadrul legal în această materie îl constituie Legea privind drepturile de autor și drepturile conexe nr.8/1996. Art. 7 din Legea drepturilor de autor identifică operele care constituie obiect al drepturilor de autor: scrierile literare și publicistice; operele cinematografice precum și alte opere audiovizuale; operele fotografice, precum și orice alte opere exprimate printr-un procedeu analog fotografiei. Orice material de presă care este rezultatul unei activități creatoare, nu al unei simple informări, este protejat de Legea drepturilor de autor. Pentru a avea dreptul la protecție Legea impune însă condiția de originalitate a operei, respectiv a materialului de presă. Originalitatea presupune o contribuție proprie constând în idei ce poartă amprenta personalității autorului.

15. Principiul libertății de gândire, opinie și credință

Este un principiu reglementat de art. 29 din Constituție care prevede că liberatea de gândire, opinie și credință nu pot fi îngrădite.

De asemenea se prevede că nimeni nu poate să fie obligat să adere la o opinie sau credință. În plus, se precizează că libertatea conștiinței este garantată, dar ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și respect reciproc.

16. Principiul clauzei de conștiință

Reprezintă o consecință a principiului anterior și presupune faptul că nimeni nu poate afecta liberatea de conștiință. Clauza poate fi invocată atunci când cineva în cadrul raportului de muncă încearcă să-i impună voința sa altei persoane contra voinței și conștiinței acesteia din urmă. Are aplicabilitate în special în domeniul media protejând pe jurnalist de ingerințe relizate de cei care doresc să-i influențeze decizia cu privire la realizarea materialului de presă.

17. Principiul transparenței

Are aplicabilitate în domeniul informațiilor de interes public în care autoritățile și instituțiile publice trebuie să dea dovadă de transparență cu privire la activitățile proprii și să comunice informațiile de interes public. De asemenea, mass-media au obligația de a nu se considera proprietare ale informației și de a informa corect opinia publică. Alte consecințe privesc transparența referitoare la: numele persoanelor din conducere și ale patronilor, precum și la sursele de finanțare ale mass-media; declarațiile de avere ale demnitarilor, incompatibilitățile și conflictele de interese; transparența în raporturile de dreptul muncii etc.

18. Pluralismul și imparțialitatea

Pluralismul presupune admiterea existenței unei deosebiri între oameni și a unei diversități de concepții și convingeri filozofice, religioase, politice. Într-o societate democratică, pluralismul înseamnă acceptarea, manifestarea și exprimarea acestora și crearea condițiilor de coexistență. Libertatea de exprimare a credințelor, convingerilor, concepțiilor, opiniilor, aparține în egală măsură tuturor persoanelor și este una din condițiile de realizare a pluralismului.

19. Informarea obiectivă, corectă și cu bună credință

Constituația României, referindu-se la mijloacele de comunicare în masă, publice sau private, consacră faptul că „sunt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice.” Subiectele poartă răspunderea pentru informarea incorectă, făcută cu rea credință în diferite forme și cu diferite scopuri. Prin urmare, respectarea acestui principiu presupune verificarea corectitudinii informațiilor, respingerea informațiilor incorecte, a zvonurilor sau folosirea unor informații pentru manipulare. În cazul presei scrise sau audiovizuale, legiuitorul permite confidențialitatea surselor de informare, în schimb cere „asumarea răspunderii pentru corectitudinea informațiilor furnizate.”

20. Accesul liber la justiție este o garanție a apărării drepturilor și libertăților, inclusiv din domeniul comunicării. Orice persoană se poate adresa liber justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime.

Accesul liber la justiție nu se reduce numai la posibilitatea de a te adresa instanțelor judecătorești. Subiectele comunicării își pot apăra drepturile adresându-se și Curții Constituționale – instituție independentă politico-jurisdicțională, care nu se înscrie în sistemul instanțelor judecătorești.

DREPTURILE ȘI OBLIGAȚIILE SUBIECȚILOR DREPTULUI COMUNICĂRII

Drepturile și obligațiile persoanei

Individul reprezintă o parte a unei complexe rețele informaționale care îl leagă de ceilalți agenți ai comunicării. Rețeaua informațională este o condiție esențială a supraviețuirii în plan social. Cea mai importantă resursă, pe baza căreia se iau deciziile într-o societate, este informația.

Astfel, acte juridice internaționale și interne de primă importanță consacră dreptul la informație. *Punctul 8 din Rezoluția 1003/1993 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei* prevede faptul că informația este un drept al cetățeanului din care rezultă și dreptul de a cere că informația furnizată de ziarist să fie în conformitate cu adevărul. Totodată, acest drept este reglementat și de *Convenția Europeană a Drepturilor Omului* care, în art.10, punctul 1 prevede că: „orice persoană are dreptul la libertate de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere”.

Art.31, punctul 1 din *Constituția României* prevede că “dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit”, iar *punctul 2* afirmă că “autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal”. Desigur, informațiile de interes personal nu pot face decât obiectul informării persoanei direct interesate.

Informațiile pot fi definite ca reprezentând acele date care aduc receptorului un plus de cunoaștere, privind în mod direct sau indirect procesul, fenomenul sau obiectul pe care îl descrie. *Datele* sunt convenții care exprimă elemente de raportare temporală, spațială, materială sau obiectuală între două sau mai multe entități. Pentru a deveni informații ele trebuie să conțină atunci când sunt aduse la cunoștința cuiva un element de noutate, de eliminare a unei incertitudini.

Știrile sunt reprezentate de fapte și date care trebuie să reflecte adevărul și trebuie să fie verificate și să fie prezentate obiectiv și imparțial.

Opiniile sunt reflecții sau comentarii asupra unor idei generale sau observații privind faptele. Ele nu sunt supuse testului adevărului, fiind în mod inevitabil subiective, ci testului onestității: ele nu trebuie să ascundă în mod intenționat fapte și date reale și să nu urmărească manipularea.

Zvonurile sunt informații neverificate de către comunicator și ale căror origini sunt necunoscute sau incerte. Se observă o dublă incertitudine, atât cu privire la realitatea conținutului lor, cât și cu privire la originea lor.

Subiecții dreptului la informație pot fi:

- ◆ orice persoană fizică, indiferent dacă este cetățean al statului respectiv sau nu;
- ◆ orice persoană juridică, indiferent dacă este sau nu autoritate publică, inclusiv agentul media; ◆ publicul și respectiv întreaga societate.

Conținutul dreptului la informație

Dreptul la informație are mai multe atribute. Așa cum dreptul de proprietate presupune existența unui drept de folosință, a unui drept de posesie și a unui drept de dispoziție, așa și dreptul la informație presupune următoarele atribute:

- ◆ dreptul de a fi informat;
- ◆ dreptul la o informație corectă;
- ◆ dreptul de a verifica informația primită;
- ◆ dreptul de acces la sursele de informare;
- ◆ dreptul la rectificare și la replică;
- ◆ dreptul la răspuns ;
- ◆ dreptul la respectul convingerilor și credințelor;
- ◆ dreptul la protecția surselor;
- ◆ dreptul la tăcere.

Dreptul la informație este facilitat de existența altor drepturi și libertăți precum: libertatea de exprimare, libertatea de conștiință, dreptul la învățătură, libertatea de asociere, libertatea întrunirilor, dreptul la propria imagine ; dreptul de petiționare etc. Însă, dreptul la

informație este și limitat de coexistența cu alte drepturi : dreptul la propria imagine, dreptul la integritatea psihică, dreptul la apărare, dreptul la viață intimă și privată, libertatea de exprimare, libertatea de conștiință etc.

1. Dreptul de a fi informat este o componentă a dreptului la informație ce izvorăște din viața socială și înseamnă posibilitatea de a primi o informație de interes public sau personal ce este garantată de legiuitor și constituant. Aceasta înseamnă că subiecții acestui drept pot și trebuie să primească informații de interes public sau personal de la deținătorii acestora: autorități publice, agenți media sau alte persoane.

Conform art. 31 punctul 2 din Constituție autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal. Trebuie subliniat faptul că nu toate informațiile de interes public sunt destinate publicității, ci numai în anumite condiții. Sunt exceptate informațiile care lezează interesul general, dacă ar fi făcute publice (informațiile secrete de stat, unele experimente științifice etc.).

Art. 31 pct. 4 din Constituție prevede obligația mijloacelor de informare în masă, publice sau private, de a asigura informarea corectă a opiniei publice.

Art. 31 pct. 3 din Constituție prevede că dreptul la informație nu trebuie să prejudicieze măsurile de protecție a tinerilor sau siguranța națională.

2. Dreptul la o informație corectă este o componentă a dreptului la informație și presupune ca informația să fie obiectivă, corectă și reală în cazul știrilor și realizată în mod onest în cazul opiniilor.

Corectitudinea informației depinde de: producătorul și sursa informației, de calitatea mijloacelor și metodelor de obținere și transmitere a ei, de calitatea și pregătirea receptorului agentului media, de profesionalismul agentului media, de modul de prezentare etc.

3. Dreptul de a verifica informația primită ca atribut al dreptului la informație este un drept al oricărei persoane fizice sau juridice care izvorăște din dreptul la informație corectă. În virtutea acestui drept revine autorităților publice obligația de a furniza informațiile și datele necesare verificării în limitele prevăzute de lege. De asemenea, și agenții media au atât dreptul, cât și obligația de a verifica informațiile primite pentru a realiza obligația lor de informare corectă a opiniei publice.

4. Dreptul de acces la sursele de informare este fundamental pentru realizarea dreptului la informație, fiind un element indispensabil unei societăți democratice. Prin acest drept cetățenii pot participa la viața publică.

Sursele de informare au un rol deosebit de important și ele *pot fi de două feluri*:
♦ oficiale (ex.: arhive, documente, evidențe, comunicate, acte emise de autorități etc);
♦ neoficiale (ex.: surse confidențiale, martori, victime, făptuitori, internet, publicații etc.)

5. Dreptul la rectificare și la replică este, de asemenea, un atribut al dreptului la informare. Recunoașterea și corectarea unei erori nu e numai o obligație profesională față de cetățeanul care e beneficiarul mesajului de presă, ci și arma de apărare a libertății presei.

Dreptul la rectificare este dreptul pe care îl are orice persoană lezată în drepturile, libertățile și interesele sale legitime, printr-o comunicare neadevărată de a cere

comunicatorului ca în spiritul adevărului, prin același mijloc de comunicare și în aceleași condiții să rectifice comunicarea.

Curtea Constituțională s-a exprimat în sensul că dreptul la replică are valoarea unui drept constituțional, corelativ celui la libera exprimare¹², chiar dacă el nu este menționat de Constituție.

Dreptul la replică este dreptul pe care îl are orice persoană lezată în drepturile, libertățile și interesele sale legitime, printr-o comunicare neadevărată de a o contrazice prompt și energic în spiritul adevărului prin același mijloc de comunicare.

Pentru a se putea exercita dreptul la rectificare și la replică trebuie îndeplinite trei condiții:

1. afirmațiile să aibă drept consecință lezarea unui drept;
2. afirmațiile să fie neadevărate;
3. răspunsul trebuie să fie obiectiv și să urmărească restabilirea adevărului.

6. Dreptul la răspuns – ca atribut al dreptului la informație are două dimensiuni: reprezintă dreptul de a da răspuns pentru a lămurii o problemă, o chestiune care în lipsa răspunsului ar leza un interes public sau privat, dar și dreptul de a cere un răspuns de la o autoritate sau instituție publică în cadrul solicitării unei informații de interes public, inclusiv pentru a verifica o informație.

El diferă de dreptul la replică astfel: răspunsul dat vizează o altă persoană decât agentul media, persoană căreia prin presă (întrebări retorice, comentarii etc.) i s-a lezat un drept la propria sa imagine. Deci, dreptul la replică apare între orice persoană fizică sau juridică și agentul media care i-a lezat dreptul la propria imagine, pe când dreptul la răspuns apare între oricare două persoane care au intrat în conflict prin intermediul media.

Organul de presă este obligat să publice răspunsul, fără plată, în termen de 15 zile. Refuzul de a publica sau de a difuza un răspuns se comunică Judecătoriei, care poate obliga editură, redacția etc să publice dreptul la replică în termen de 15 zile, cu menționarea expresă în ziar că publică fiind obligat prin hotărâre judecătorească (se precizează numărul și data hotărârii judecătorești precum și Judecătoria care a dispus). Poate exista și un refuz întemeiat atunci când răspunsul contravine bunelor moravuri ori conține expresii jignitoare la adresa unuia dintre membrii personalului media.

7. Dreptul la respectul convingerilor și credințelor este un drept recunoscut oricărei persoane, de a avea și de a-și exprima nestingherit convingerile proprii și credințele, în conformitate cu legea și obligativitatea celorlalți de a le respecta. Astfel, conform art. 29 din Constituție nimeni nu poate fi obligat sau manipulat să renunțe la credința și convingerile sale.

Același articol prevede libertatea conștiinței în care este întemeiat regimul juridic al clauzei de conștiință. Astfel, în cadrul conflictelor ce apar între editor și jurnalist acesta poate refuza imixtiunile care l-ar determina să scrie într-un mod care contrazice concepțiile sale. Ea îi permite chiar să nu execute un ordin legal de serviciu dacă acesta contravine convingerilor sale religioase, morale, politice, deontologice etc.

8. Dreptul la protecția surselor este un drept al “sursei” de a cere agentului media să nu divulge identitatea sursei, dar și un drept și o obligație a agentului media de a nu divulga sursa care l-a informat. Dreptul sursei agentului media la protecție este un drept subiectiv și numai persoana în cauză poate renunța la el. Astfel, Legea nr.8/1996, în art.91 dispune referitor la protecția sursei:

- ◆Editorul sau producătorul, la cererea autorului, este obligat să păstreze secretul surselor de informații folosite în operă și să nu publice documente referitoare la acestea;
- ◆Dezvăluirea secretului este permisă cu consimțământul persoanei care l-a încredințat sau în baza unei hotărâri judecătorești, definitive și irevocabile.

Totodată și Codul Penal, în art.196 reglementează infracțiunea de “divulgare a secretului profesional”. Totuși, de la principiul protecției sursei agentului media există și *excepții* prevăzute la rândul lor în lege :

- ◆sursa este o persoană urmărită pentru executarea unei pedepse sau un evadat;
- ◆când sursa, cu intenție, determină pe agentul media să săvârșească din culpă o infracțiune, de ex. divulgarea secretului de stat.
- ◆când protecția sursei ar însemna săvârșirea unor alte infracțiuni prevăzute de Codul Penal : nedenunțarea unor infracțiuni (art.262 CP), omisiunea sesizării organelor judiciare (art.263 CP) etc.

9. Dreptul la tăcere este dreptul persoanei de a menține tăcerea cu privire la anumite informații atunci când comunicarea lor ar leza anumite interese publice sau personale.

Astfel, în art. 70 din Codul de procedură penală se prevede dreptul la tăcere al învinutului și inculpatului. De asemenea, art. 80 din codul de procedură penală prevede că nu sunt obligate să depună mărturie soțul sau rudele apropiate ale învinutului sau inculpatului.

Tot în virtutea unui asemenea drept se susține și necesitatea ca interceptarea și înregistrarea audiovideo a declarațiilor învinutului sau inculpatului să fie realizate în condițiile legii: legale, normale, neprovocate, nevicitate de promisiuni, amenințări sau violențe, fără administrarea de substanțe ce afectează consimțământul. Altfel, este afectată valoarea probatorie a acestor declarații.

Se poate vorbi și despre dreptul și obligația la tăcere a funcționarului public și al autorităților de a nu comunica informații care sunt secrete de stat, secrete economice sau secrete profesionale.

Dreptul la propria imagine

Un alt drept important de care se bucură orice persoană fizică sau juridică în cadrul raporturilor juridice de dreptul comunicării este dreptul la propria imagine.

Putem defini acest drept ca reprezentând dreptul oricărei persoane la protejarea propriei imagini astfel încât aceasta să nu-i fie lezată prin prejudicii materiale sau morale.

Reglementarea acestui drept se realizează în mod indirect în articolul 30 din Constituție care prevede că libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine.

În ceea ce privește sensul termenului de „imagine” utilizat, acesta semnifică reflectarea în conștiință a unei realități. Atunci când vorbim despre imaginea unei persoane, desigur că sensul este acela de reflectare în conștiință a însușirilor caracteristice respectivei persoane.

Dar, datorită faptului că însușirile unei persoane se pot reflecta atât în conștiința unui individ, cât și în mentalul colectiv, putem distinge între imaginea individuală, corespunzătoare primei situații, și imaginea socială, corespunzătoare celei de-a doua.

În opinia autorului Vlărică Dabu, noțiunea de imagine a persoanei subsumează alte noțiuni importante:

- *Onoarea*, ce reprezintă gradul de integritate morală, probitate, corectitudine, respectare a îndatoririlor, etc;
- *Reputația*, ce constă în respectul său dezaprobarea față de o persoană ca urmare a reflectării însușirilor sale în mentalul colectiv;
- *Demnitatea*, ce are două forme: demnitatea personală, adică gradul de autoritate morală recunoscută persoanei de către colectivitate și demnitatea publică, adică gradul de autoritate instituită de lege pentru înaltele funcții publice în vederea reflectării lor ca atare în mentalul colectiv.

În legătură cu prejudiciile de imagine invocate în definiția oferită deptului la propria imagine, trebuie să menționăm faptul că acestea pot avea atât o natură materială cât și una morală. *Prejudiciile materiale* reprezintă daune materiale sau bănești constatate efectiv sau daune viitoare ce se estimează că se vor produce. *Prejudiciile morale* reprezintă lezarea aptitudinilor și valorilor care definesc ființa umană ca realitate biologică și spirituală.

Ca principiu, repararea pejudiciilor materiale stabilită printr-o sentință civilă se poate face atât în natură, prin restituirea lucrului sau bunului, ori a unui lucru sau bun identic, cât și prin echivalent bănesc.

Prejudiciile de imagine au în principal un caracter nepatrimonial, moral, însă ele pot fi însoțite și de prejudicii materiale. Pe lângă protecția civilă a dreptului la propria imagine există și o protecție penală a acestui drept prin incriminarea unor infracțiuni precum : violarea de domiciliu (art. 192 C.P.), violarea secretului corespondenței (art. 195 C.P.), insulta (art. 205 C.P.) și calomnia (art. 206 C.P.) etc.

Drepturile și obligațiile agentului media

Agentul media este unul dintre subiecții comunicării, el intrând într-o serie de raporturi juridice cu ceilalți agenți ai comunicării în calitate sa de liant al comunicării dintre individ și autoritate.

Informarea corectă, prin intermediul mass-media, este esențială pentru o cultură pluralistă și, democratică. Pentru ca informațiile și opiniile care ajung către public să fie reale și oneste, presa trebuie să fie liberă. Dacă se exercită presiuni evidente că și informația își va pierde din obiectivitate, iar opiniile pot deveni subiective.

Potrivit Constituției României precum și legilor specifice în vigoare, când vorbim despre drepturile și libertățile agentului media avem în vedere:

- ◆Dreptul de acces la sursa de informare;
- ◆Dreptul de acces la orice informație de interes public;
- ◆Dreptul de a informa;
- ◆Dreptul de a întreba și de a primi răspuns;
- ◆Libertatea de a înființa publicații;
- ◆Libertatea de exprimare;
- ◆Libertatea de opinie;
- ◆Dreptul și obligația la protecția sursei.

1.Dreptul la acces la sursa de informare

Dreptul de acces la sursa de informare este un atribut esențial pentru realizarea dreptului la informații, în special, și a dreptului comunicării, în general.

Dreptul de acces la sursele de informare a agentului media se fundamentează pe:

a)Dreptul la informație al oricărei persoane fizice sau juridice prevăzut de art. 31 din Constituție;

b)Dreptul la informație privit ca un serviciu public sau privat, în slujba omului în general, prin intermediul căruia se realizează atât dreptul la informație, cât și alte drepturi și libertăți fundamentale.

Chiar Constituția, în art. 31 pct. 4, prevede faptul că mijloacele de informare în masă pot fi servicii publice sau private ce au obligația de a asigura o corectă informare a opiniei publice.

Serviciile publice sunt înființate prin lege și în baza legii, iar activitatea lor se desfășoară cu un personal public. Serviciile de informare private sunt înființate de particulari, cu fonduri private și acționează pe principiile de drept privat, urmărindu-se atât informarea corectă, cât și profitul obținut din efectuarea acestui serviciu.

Conform art. 31 pct.5 din Constituția României serviciile publice de radio și televiziune trebuie să garanteze, grupurilor sociale și politice importante, exercitarea dreptului la antenă. Consiliul Național al Audiovizualului emite decizii în care sunt specificate condițiile de accesibilitate la posturile de radio și televiziune, forma, conținutul și programul emisiunilor electorale. Așadar C.N.A-ul veghează la respectarea legilor în ceea ce privește dreptul la antenă, iar în cazul încălcării legii sau deciziilor, C.N.A. poate aplica sancțiuni stabilite de legea audiovizualului.

Sursele de informare pot fi:

- ◆oficiale
- ◆neoficiale.

Sursele oficiale sunt, în general: instituțiile și autoritățile publice și cele specializate ca de exemplu Registrul Comerțului, Serviciul de Stare Civilă, Arhivele Naționale, Serviciul de Evidență a Populației, Serviciile de Statistică, Inspectoratele preventive în domeniul medical etc.

Dreptul de acces la sursele oficiale de informare este reglementat și garantat chiar de Constituția României unde se prevede expres:

- ◆ obligația autorităților publice de a informa nemijlocit și corect cetățenii prin intermediul mass-media (art.31 al.2);
- ◆ dreptul organizațiilor legal constituite să adreseze petiții (art.51 pct.2);
- ◆ obligația autorităților publice de a răspunde la petiții în termenele și condițiile legale (art.51 pct.4);
- ◆ liberul acces la justiție a oricărei persoane lezate în drepturile sale inclusiv în dreptul de acces liber la sursele oficiale de informare (art.21).

Articolul 9 din Rezoluția nr.1003/1993 cu privire la etică jurnlistică prevede faptul că autoritățile publice nu trebuie să se considere proprietari ai informației.

În afară de aceste surse oficiale mai există și alte surse autorizate menite să distribuie material de interes jurnalistic cum ar fi: agențiile de presă, detectivi, societățile de consultanță etc. Raporturile juridice create între acestea și agentul media sunt reglementate de normele dreptului privat, în special ale dreptului civil și comercial.

Sursele neoficiale – aici nu există reglementări speciale, aplicându-se dispozițiile generale ale legii. Accesul la aceste surse neoficiale este nelimitat, putând fi îngădit doar de voința unilaterală a sursei și de calitățile agentului media de a o determina să-i comunice.

Dreptul de acces la sursele de informare este limitat, potrivit documentelor internaționale și Constituției României, de norme legale care guvernează secretul de stat, secretul de serviciu, secretul profesional.

2.Dreptul la acces la orice informație de interes public

Legea nr. 544 din 12 octombrie 2001 reglementează liberul acces la informațiile de interes public. Legea cuprinde dispoziții privind asigurarea și organizarea accesului la informațiile de interes public, procedura de solicitare și obținere a informațiilor de la autoritățile publice, limitele și excepțiile dreptului la informație, dispozițiile speciale privind accesul mijloacelor de comunicare în masă la informațiile de interes public, precum și sancțiunile corespunzătoare.

Prin *informațiile de interes public*, așa cum rezultă din art. 2 lit. b, se înțelege orice informații care privesc autoritățile publice sau rezultă din activitățile autorităților publice sau instituțiilor publice indiferent de formă sau modul de exprimare. Dar, aria informațiilor de interes public este mult mai vastă, ea cuprinzând nu numai activitățile autorităților sau instituțiilor publice, ci și orice altă informație de interes general al societății. O informație de interes public trebuie să urmărească prezentarea intereselor generale ale publicului la un anumit moment, într-un anumit context și modul în care aceste interese pot fi satisfăcute. Ansamblul intereselor ce pot afecta societatea pot fi uneori opuse intereselor private sau de

grup. Necesitatea siguranței naționale, a ordinii, sănătății și moralei publice, chiar și ale economiei de piață, presupun ca unele informații de interes general să fie secrete pentru un timp.

Tot ceea ce afectează modul de exercitare a unei funcții publice sau demnități publice, chiar și din domeniul vieții private intime, trebuie adus la cunoștința celor care l-au ales sau l-au numit pe funcționarul sau demnitarul public respectiv.

3. Dreptul de a informa

Dreptul de a informa al agentului media este un drept subiectiv-obiectiv, deci o obligație și un drept subiectiv care îi permite alegerea informației, pe care o publică discreționar sau chiar nepublicarea informației. Nu trebuie confundat cu libertatea de exprimare pentru că aceasta din urmă nu conține și o obligație.

Dreptul de a informa este o componentă fundamentală fără de care dreptul la informație nu se poate realiza. Agentul media are obligația de a prezenta, în limitele legii, informațiile de interes public, cu respectarea regulilor protecției secretului de stat, secretului profesional și de serviciu, precum și a drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățeanului. Am arătat că aceeași obligație a agentului media există și în cazul informațiilor din viața privată a demnitarilor ori a funcționarilor publici care ar putea afecta modul de exercitare a demnității sau funcției publice.

4. Dreptul de a întreba și a primi răspuns

Acest drept este strâns legat de dreptul de acces la sursele de informare oficiale sau neoficiale și este prevăzut în Constituția României.

Dreptul de a întreba și a primi răspuns are la bază:

- ◆ obligativitatea agentului media de a informa corect opinia publică care pentru obținerea unei informații corecte trebuie să întrebe și să primească răspuns (art. 31 al. 4);
- ◆ obligativitatea autorităților publice de a informa corect cetățenii (art. 31, al. 2) (aici însă agentul media acționează în numele cetățenilor în exercitarea dreptului de a întreba și primi răspuns, față de situația când el are obligația de a informa corect, când dreptul de a întreba și primi răspuns este exercitat în numele celor pe care îi reprezintă).

5. Libertatea de a înființa publicații

Potrivit prevederilor constituționale orice persoană este liberă să înființeze publicații. Asigurarea exercițiului efectiv al acestei libertăți exclude posibilitatea, din partea statului, de a supune publicațiile unui regim de autorizare discriminatoriu sau obligarea acestora la plata de cauțiuni.

Art.30 pct.3 din Constituție prevede: „libertatea presei implică și libertatea de a înființa publicații”. Cetățenii se pot asocia liber în syndicate, partide politice sau alte forme de asociere și nicio publicație nu poate fi suprimată. Suprimarea unei publicații, cu alte cuvinte scoaterea acesteia în afara legii, constituie o prohibiție absolută, indiferent de motivele ce ar putea fi invocate de stat pentru argumentarea acestei măsuri. Nici comiterea repetată a celor mai grave infracțiuni de presă nu ar justifica desființarea definitivă, pe cale judecătorească sau prin act normativ, a unei publicații.

Constituția actuală nu conține dispoziții exprese cu privire la suspendarea publicațiilor, însă posibilitatea instanței de a lua o astfel de măsură rezultă din interpretarea art. 30, pct. 4, care interzice doar suprimarea publicațiilor.

Spre deosebire de suprimare, care este o sancțiune definitivă, suspendarea este o măsură temporară ce poate fi luată de instanță în cazurile grave de încălcare a limitelor libertății de exprimare și constă în interzicerea dreptului de a publica pe o anumită perioadă de timp. Măsura suspendării poate fi privită și ca o sancțiune economică, lipsind publicația de resursele financiare rezultate din vânzări, însă autoritatea publică poate folosi procedura suspendării și ca pe o formă de cenzură dat fiind faptul că informația de presă este perisabilă, iar includerea acesteia în paginile publicației, după o perioadă de timp, nu ar mai avea nici un efect.

Suspendarea publicației, fiind o restrângere de drepturi, se poate aplica doar cu respectarea art. 53 din Constituție și în condițiile strict prevăzute de acesta: - numai prin lege și în condițiile legii;

- numai dacă se impune;

- în unul din cazurile: apărarea siguranței naționale, a ordinii, sănătății sau moralei publice; a drepturilor și libertăților cetățenilor; desfășurarea instrucției penale; prevenirea consecințelor unei calamități naturale sau ale unui sinistru deosebit de grav;

- restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge însăși existența dreptului sau libertății.

În domeniul audiovizualului, prin Legea nr.48/1992, s-a înființat Consiliul Național al Audiovizualului, autoritate publică autonomă care își exercită atribuțiile potrivit prevederilor legii Audiovizualului numărul 504/2002.

6. Libertatea de exprimare

Libertatea de exprimare este acea libertate garantată de Constituție, potrivit art.30, prin care orice persoană fizică sau juridică, inclusiv agentul media, își poate exterioriza gândurile, creațiile, opiniile, credințele sau transmite informațiile prin viu grai, imagini, sunete ori prin orice alte mijloace.

Libertatea de exprimare este un drept inviolabil. Se poate afirma că nu poate fi vorba de democrație dacă cetățenii nu au dreptul să-și exprime propriile opinii sau concepții prin viu grai (libertatea cuvântului) sau prin presă (libertatea presei).

Libertatea de exprimare, indiferent de forma acesteia, este limitată mai mult sau mai puțin în funcție de mediul privat sau public de exprimare, precum și de consecințele acesteia. De exemplu, libertatea cuvântului este nelimitată în mediul intim, dar în mediul familial este limitată de o serie de reguli de morală și bună cuviință. Libertatea cuvântului constituie, în același timp, un mijloc eficient de participare a cetățenilor la viața socială precum și un mijloc de dezvoltare a conștiinței civice. Exprimarea opiniilor și creațiilor, prin presă, rămâne partea cea mai consistentă a libertății de exprimare.

În Constituție sunt prevăzute explicit o serie de limite ale acesteia. Astfel, art. 30 punctul 6 precizează că libertatea de exprimare nu poate să prejudicieze demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei precum și dreptul la propria imagine. Punctul 7 prevede că sunt

interzise: defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, separatism teritorial sau violență publică și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.

Și art.10, pct. 2 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, la care România a aderat prin Legea 30/1994, prevede anumite îndatoriri și responsabilități, inclusiv ale presei, în exercitarea libertății de exprimare.

7. Libertatea de opinie

Libertatea de opinie, inclusiv a agentului media, este reglementată în art.29 al Constituției României sub denumirea de "*libertatea conștiinței*". Libertatea gândirii și a opiniilor, precum și libertatea credințelor religioase nu pot fi îngrădite sub nici o formă. Nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă contrar convingerilor sale.

Opiniile sunt de fapt comentarii, reflecții asupra unor idei generale sau observații personale cu privire la o informație. Ele au un caracter subiectiv și trebuie exercitate într-o manieră onestă și etică, fără ca prin prezentarea lor să se ajungă la săvârșirea unor infracțiuni precum insulta și calomnia.

Astfel, agentul media are obligativitatea:

- ◆să-și prezinte opinia clar și cu onestitate;
- ◆opinia să nu urmărească scopuri ilegale;
- ◆opinia să nu instige la săvârșire de infracțiuni;
- ◆opinia să nu urmărească interese ilegite prin mijloace legitime;
- ◆opinia să nu aibă la bază acte de corupție, șantaj etc.;
- ◆prin prezentarea opiniei sale să nu insulte sau calomnieze.

8. Dreptul și obligația de protecție a sursei

Așa cum am precizat când am vorbit despre drepturile persoanei, există un drept subiectiv al sursei de a-i fi protejată identitatea, drept la care numai persoana în cauză poate renunța.

La nivelul agentului media acest drept se manifestă în același timp ca o obligație profesională conform prevederilor art. 91 din Legea 8/1996. De aceea jurnaliștii pot și trebuie să refuze divulgarea identității sursei lor împotriva oricăror presiuni ale angajatorilor sau ale autorităților publice, cu excepția situațiilor strict prevăzute de lege când dezvăluirea sursei devine obligatorie.

Dezvăluirea sursei sale de către agentul media fără consimțământul acesteia și fără a fi realizate situațiile excepționale când dezvăluirea este obligatorie atrage răspunderea juridică a agentului media pentru prejudiciile cauzate sursei.

DREPTURILE ȘI OBLIGAȚIILE AUTORITĂȚILOR PUBLICE - SUBIECTE ÎN RELAȚIILE DE COMUNICARE

Autoritățile publice sunt structuri ale statului care prestează servicii de interes public. Pentru dreptul comunicării interesează acele atribuții și obligații ale lor ce sunt necesare pentru realizarea dreptului la informație al persoanei. Autoritățile publice au atât un drept la informație, ca orice altă persoană, cât și o serie de drepturi și obligații cu implicații asupra dreptului la informație a persoanei și al mass-media.

Aceste obligații sunt reglementate atât prin acte normative internaționale cât și prin reglementări constituționale și legi aparținând dreptului românesc. Astfel, putem menționa aceeași prevedere a art. 9 din Rezoluția 1003/1993 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei conform căreia autoritățile publice nu trebuie să se considere proprietari ai informațiilor.

Și pe plan intern s-a pus accentul pe accesul cât mai larg al persoanelor la informațiile deținute de autoritățile publice, cu unele excepții.

Constituția României, în art.31 pct.2 prevede: „Autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal”.

Prevederile constituționale sunt detaliate și completate prin Legea accesului la informațiile de interes public, nr. 544/2001. Aceste prevederi instituie obligații în seama autorităților și instituțiilor publice. Înainte de a prezenta aceste obligații, oferim o caracterizare a noțiunilor de „autorități publice”, respectiv „instituții publice”.

Autoritățile publice – toate structurile statului înzestrate cu putere publică în domeniul legiferării, administrației publice, în domeniul judecătoresc sau constituțional (Președinte, Parlament, Guvern, Ministerul Public, Consiliul Superior al Magistraturii, Curtea Constituțională etc.)

Instituțiile publice – organe înzestrate de stat cu competențe, personal, mijloace materiale, financiare și personalitate juridică, în scopul satisfacerii unor interese publice fără a putea uza de mijloace legale de constrângere (Academia Română, Institutele de Cercetare ale Statului etc.).

În legislația românească s-a instituit principiul fundamental al accesului liber și neîngrădit la informațiile de interes public. Conform acestui principiu legiuitorul a prevăzut pentru autoritățile și instituțiile publice următoarele **obligații**:

- 1) Obligația asigurării efective a accesului la informații prin măsuri organizatorice, materiale, financiare și umane (compartimente specializate de informare și relații publice sau vor desemna persoane cu atribuții în acest domeniu, precizate în regulamentul de organizare și funcționare a autorității sau instituției publice respective; un purtător de cuvânt etc.).
- 2) Obligația înregistrării cererilor de informații de interes public. Atât cererile verbale, cât și cele scrise trebuie să fie înregistrate în ziua când au fost făcute pentru că în raport de acestea sunt anumite efecte juridice, drepturi și obligații.

3) Obligația de a răspunde celor care au solicitat informația de interes public. Informațiile de interes public solicitate verbal de către mijloacele de informare în masă, vor fi comunicate, de regulă imediat sau în cel mult 24 de ore. La solicitarea scrisă a informațiilor de interes public se răspunde în termen de 10 zile sau cel mult 30 de zile de la înregistrarea solicitării, în funcție de dificultatea, complexitatea, volumul lucrărilor de documentare și de urgența solicitării.

4) Obligația motivării refuzului comunicării informațiilor solicitate, motivație care trebuie să se fundamenteze pe lege, Constituție și documentele internaționale la care România a aderat. Refuzul motivat se comunică solicitantului în termen de 5 zile de la primirea petițiilor.

5) Obligația de a preciza condițiile și formele în care are loc accesul. Este în special o obligație pentru funcționarii din cadrul compartimentelor de informare și relații publice cu privire la informațiile solicitate verbal.

6) Obligația de a organiza periodic, de regulă o dată pe lună, conferințe de presă, pentru aducerea la cunoștință a informațiilor de interes public. Autoritățile și instituțiile publice trebuie să informeze în timp util mass media asupra acestor conferințe

7) Obligația să acorde, fără discriminare, acreditare reprezentanților mijloacelor de informare în masă. Autoritățile publice pot refuza acordarea acreditării sau pot retrage acreditarea unui ziarist numai pentru fapte care împiedică desfășurarea normală a activității autorității publice și care nu privesc opiniile exprimate în presă de respectivul ziarist în condițiile și în limitele legii. Refuzul acordării acreditării și retragerea acreditării unui ziarist se comunică în scris și nu afectează dreptul organismului de presă de a obține acreditarea pentru un alt ziarist.

8) Obligația să efectueze cercetarea administrativă în cazul reclamației contra refuzului de a furniza informația de interes public, iar dacă reclamația se dovedește întemeiată să comunice răspunsul persoanei lezate în termen de 15 zile de la depunerea reclamațiilor care va conține: informația de interes public solicitată inițial, cât și sancțiunile disciplinare aplicate celor vinovați.

9) Obligația să nu permită accesul liber la următoarele informații: informațiile din domeniul apărării naționale, siguranței și ordinii publice, dacă fac parte din categoria informațiilor clasificate; informațiile privind deliberările autorităților, precum și cele care privesc interesele economice și politice ale României, dacă fac parte din categoria informațiilor clasificate; informațiile privind activitățile comerciale sau financiare, dacă publicitatea acestora aduce atingere principiului concurenței loiale; informațiile cu privire la datele personale; informațiile privind procedura în timpul anchetei penale sau disciplinare, dacă periclitizează rezultatul anchetei sau se dezvăluie surse confidențiale ori se pun în pericol viața, integritatea corporală, sănătatea unei persoane; informațiile privind procedurile judiciare, dacă publicitatea acestora aduce atingere asigurării unui proces echitabil ori interesului legitim al oricăreia dintre părțile implicate în proces; informațiile a căror publicitate prejudiciază măsurile de protecție a tinerilor.

10) Obligația să comunice din oficiu următoarele informații de interes public: actele normative care reglementează organizarea și funcționarea autorității sau instituției publice; structura organizatorică, atribuțiile departamentelor, programul de funcționare, programul de audiențe; numele și prenumele persoanelor din conducerea autorității sau a instituției publice și ale funcționarului responsabil cu difuzarea informațiilor publice; coordonatele de contact

ale autorității sau instituției publice, respectiv: denumirea, sediul, numerele de telefon, fax, adresa de e-mail și adresa paginii de Internet; sursele financiare, bugetul și bilanțul contabil; programele și strategiile proprii; lista cuprinzând documentele de interes public; lista cuprinzând categoriile de documente produse și/sau gestionate; modalitățile de contestare a deciziei autorității sau a instituției publice.

11) Obligația să publice și să actualizeze anual un buletin informativ care va cuprinde informațiile de interes public ce se comunică din oficiu. Aceste informații trebuie să fie afișate la sediul lor sau publicate în mass-media, în publicațiile proprii și pe pagina de internet.

12) Obligația să dea din oficiu publicității un raport periodic de activitate, cel puțin anual, care va fi publicat în Monitorul Oficial al României.

Așadar, am observat că în Constituția României și în Legea nr. 544/2001 se garantează dreptul persoanei de a avea acces la orice informație și, implicit, obligativitatea autorităților publice de a pune la dispoziția populației aceste informații. Există însă și unele excepții cum sunt cele prevăzute de art. 53 din Constituție, menite să protejeze siguranța națională, ordinea și morală publică, dreptul la viață intimă, familială și privată.

De asemenea art.31, pct.3 din Constituție prevede expres că “dreptul la informații nu trebuie să prejudicieze siguranța națională și măsurile de protecție a tinerilor”.

Sub incidența dispozițiilor Constituționale, obligațiile autorităților publice, corelative dreptului la informație, sunt limitate de diferite legi de protecție a informațiilor în interesul general al statului și al națiunii, pentru a împiedica folosirea acestora în dauna interesului public.

Una dintre aceste legi este Legea siguranței naționale, nr. 51 /1991 . Această lege prevede în art. 8 că activitatea de informații pentru realizarea siguranței naționale se execută de către Serviciul Român de Informații, Serviciul de Informații Externe, Serviciul de Protecție și Pază și structurile de informații ale Ministerului Apărării Naționale, Ministerului Justiției și Ministerului de Interne cu atribuții specifice domeniului lor.

Activitatea de informații pentru realizarea siguranței naționale are caracter de “secret de stat”. Informațiile legate de această activitate nu pot fi divulgate celor ce nu au dreptul legal de acces la ele. Această activitate nu poate să lezeze drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, viața particulară, onoarea sau reputația lor ori să îi supună la îngrădiri ilegale. Cetățeanul ce se consideră lezat poate sesiza comisiile permanente ale celor două camere ale Parlamentului ce au atribuții în acest domeniu, conform art. 16 din legea amintită.

Pentru protecția informației privind siguranța națională, în Legea nr. 51/1991 prin art.19 s-au instituit unele infracțiuni referitoare la inițierea, organizarea sau constituirea pe teritoriul României a unor structuri informative care pot aduce atingere siguranței naționale, sprijinirea în orice mod a acestora sau aderarea la ele, deținerea, confecționarea sau folosirea ilegală de mijloace specifice de interceptare a comunicațiilor, precum și culegerea și transmiterea de informații cu caracter secret ori confidențial, prin orice mijloace, în afara cadrului legal. Art.21 instituie o altă infracțiune prin care este protejată informația privitoare la viața particulară, onoarea sau reputația persoanelor.

Pentru a pune ordine în domeniul informațiilor de interes public a căror gestionare în interesul public se face de către autoritățile împuternicite de lege, a fost adoptată Legea nr.182 din 12 aprilie 2002 privind protecția informațiilor clasificate.

Această lege, prin art.15, lit. b, oferă o definiție a informațiilor clasificate ca reprezentând “informațiile, datele, documentele de interes pentru securitatea națională, care datorită nivelurilor de importanță și consecințelor care s-ar produce ca urmare a dezvăluirii sau diseminării neautorizate, trebuie să fie protejate”.

Standardele naționale de protecție a informațiilor, se stabilesc de către Serviciul Român de Informații numai cu acordul Autorității Naționale de Securitate, în concordanță cu interesul național precum și cu cerințele și recomandările N.A.T.O. În cazul unui conflict între normele interne privind protecția informațiilor clasificate și normele N.A.T.O., vor avea prioritate normele N.A.T.O. Pentru a preveni cauzarea de prejudicii prin folosirea necorespunzătoare a informațiilor clasificate, persoanele care vor avea acces la acestea vor fi verificate în prealabil, cu privire la onestitatea și profesionalismul lor. Protecția informațiilor clasificate vizează: Protecția juridică; Protecția prin măsuri procedurale; Protecția fizică; Protecția personalului care are acces la informațiile clasificate ori este desemnat să asigure securitatea acestora.

Instituțiile care dețin sau utilizează informații clasificate vor ține un registru de evidență a autorizațiilor acordate personalului, sub semnătură. Fiecare autorizație se verifică de câte ori este necesar pentru a se garanta conformitatea cu standardele aplicabile funcției pe care respectivele persoane o ocupă.

Accesul în clădirile și infrastructurile informative în care se desfășoară activități cu informații clasificate ori sunt păstrate sau stocate informații cu acest caracter este permis numai în cazuri autorizate. Solicitarea certificatului de securitate pentru persoanele cu atribuții nemijlocite în domeniul protecției informațiilor clasificate este obligatorie.

Clasele de secretizare ale informațiilor clasificate sunt: secrete de stat și secrete de serviciu. Informațiile secrete de stat sunt acele informații care privesc securitatea națională, prin a căror divulgare se pot prejudicia siguranța națională și apărarea țării. Informațiile secrete de serviciu sunt acele informații a căror divulgare neautorizată este de natură să determine prejudicii unei persoane juridice de drept public sau privat.

Informațiile secrete de stat

Nivelurile de secretizare ale informațiilor clasificate secrete de stat, se stabilesc în funcție de importanța valorilor protejate și sunt :

- Strict secrete de importanță deosebită – informațiile a căror divulgare neautorizată este de natură să producă daune de o gravitate excepțională securității naționale.
- Strict secrete – informațiile a căror divulgare neautorizată este de natură să producă daune grave securității naționale.
- Secrete – informațiile a căror divulgare neautorizată este de natură să producă daune securității naționale.

Protecția juridică a informațiilor clasificate, se realizează printr-un ansamblu de norme constituționale și prin celelalte dispoziții legale în vigoare, care reglementează relațiile de protejare a informațiilor clasificate.

Protecția prin măsuri procedurale se realizează prin ansamblul reglementărilor prin care emitenții și deținătorii de informații clasificate stabilesc măsurile interne de lucru și de ordine interioară destinate îndeplinirii protecției informațiilor.

Protecția fizică o constituie ansamblul reglementărilor obiectivelor de pază, securitate și apărare prin măsuri și dispozitive de control fizic și prin mijloace tehnice a informațiilor clasificate.

Protecția personalului presupune ansamblul verificărilor și măsurilor destinate persoanelor cu atribuții de serviciu în legătură cu informațiile clasificate, spre a preveni și înlătura riscurile de securitate pentru protecția informațiilor clasificate. Documentul care atestă verificarea și acreditarea persoanei de a deține, de a avea acces și de a lucra cu informațiile clasificate este certificatul de securitate.

În art.17 din Legea nr.182/2002 sunt prevăzute categoriile de informații ce se clasifică drept informații secrete de stat. Sunt informații secrete de stat cele care reprezintă sau se referă la: sistemul de apărare a țării și elementele de bază ale acestuia, operațiile militare, tehnologiile de fabricație, caracteristicile armamentului și tehnicii de luptă utilizate exclusiv în cadrul elementelor sistemului național de apărare; cifrul de stat și alte elemente criptologice stabilite de autoritățile publice competente; datele, schemele și programele referitoare la sistemele de comunicații și la rețelele de calculatoare speciale și militare, inclusiv la mecanismele de securitate ale acestora; activitatea de informații desfășurată de autoritățile publice abilitate prin lege pentru apărarea țării și siguranța națională; mijloacele, metodele, tehnica și echipamentul de lucru, precum și sursele de informații specifice, folosite de autoritățile publice care desfășoară activitatea de informații; relațiile și activitățile externe ale statului român, care, potrivit legii, nu sunt destinate publicității.

Atribuirea nivelurilor de securizare a informațiilor cu prilejul elaborării acestora, se face de către persoane care dețin demnități și funcții publice strict prevăzute de lege în art.19 (Legea nr.182/2002).

De pildă, pentru informațiile secrete de importanță deosebită, caracterul actului îl stabilește președintele României, președintele Senatului, președintele Camerei Deputaților, membrii Consiliului Suprem de Apărare a Țării, primul ministru, membrii Guvernului și secretarul general al Guvernului, directorii Serviciilor naționale de informații și alții strict prevăzuți de lege.

Caracterul de *informații strict secrete*, se acordă de către cei care sunt împuterniciți pentru domeniul informațiilor strict secrete de importanță deosebită precum și de către funcționarii cu rang de secretar de stat, potrivit competențelor materiale ale acestora.

Categoria de informații secrete, se stabilește de către persoanele împuternicite pentru primele două categorii mai sus arătate precum și de către funcționarii superiori cu rang de subsecretar de stat, secretar general ori director general potrivit competențelor materiale ale acestora.

Orice persoană fizică sau juridică română poate face contestație la autoritățile care au clasificat informația respectivă, împotriva clasificării informațiilor, durata pentru care acestea au fost clasificate, precum și împotriva modului în care s-a atribuit un nivel sau altul de secretizare.

În subordinea Guvernului funcționează Oficiul Registrului Național al Informațiilor Secrete de Stat care organizează evidența listelor și a informațiilor din această categorie și a termenelor de menținere în nivelurile de clasificare, a personalului verificat și avizat pentru lucrul cu informațiile secrete de stat, și a registrelor de autorizări.

Autoritățile publice întocmesc liste proprii cuprinzând categoriile de informații secrete de stat în domeniile lor de activitate care se aprobă și se actualizează prin Hotărâre a Guvernului și care se comunică serviciilor cu atribuții specializate de protecție a informațiilor.

Documentele cuprinzând informații secrete de stat vor purta pe fiecare pagină nivelul de secretizare precum și mențiunea „personal”, când sunt destinate unor persoane determinate.

Informațiile clasificate potrivit legii pot fi declassificate prin hotărâre a Guvernului la solicitarea motivată a emitentului, din oficiu, ori pe baza admiterii contestației, precum și în cazul hotărârii judecătorești a instanței competente.

Potrivit art.24 pct.5 din Legea nr.182/2002, se interzice clasificarea ca secrete de stat a informațiilor, datelor sau documentelor în scopul ascunderii încălcării legii, erorilor administrative, limitării accesului la informațiile de interes public, restrângerii ilegale a exercițiului unor drepturi ale vreunei persoane sau lezării altor interese legitime.

Autoritățile publice care elaborează ori lucrează cu informații secrete vor întocmi un ghid pe baza căruia se va realiza o clasificare corectă și uniformă a acestora. Ghidul se aprobă personal și în scris de către funcționarul superior autorizat să clasifice informațiile secrete de stat.

Accesul la informațiile secrete de stat este permis numai pe baza unei autorizații scrise, eliberate de conducătorul persoanei juridice care deține o astfel de informație, după notificarea prealabilă la Oficiul Registrului Național al Informațiilor Secrete de Stat. Autorizația se eliberează pe niveluri de secretizare și pe o durată de până la 4 ani.

Informațiile secrete de serviciu

Informațiile secrete de serviciu se stabilesc de către conducătorul persoanei juridice, pe baza normelor stabilite prin hotărâre a Guvernului. Accesul la aceste informații se face pe bază de autorizații scrise care se eliberează și gestionează după procedura folosită și la informațiile secrete de stat. Conducătorii autorităților și instituțiilor publice, ori agenților economici cu capital integral sau parțial de stat sunt obligați să stabilească informațiile care constituie secrete de serviciu și regulile de protecție a acestora, să coordoneze activitatea și să controleze măsurile privitoare la păstrarea secretului de serviciu, potrivit competențelor, în conformitate cu normele stabilite prin hotărâre a Guvernului.

Conform art.33 din Legea nr.182/2002, este interzisă clasificarea ca secrete de serviciu a informațiilor care, prin natura sau conținutul lor, sunt destinate să asigure

informarea cetățenilor asupra unor probleme de interes public sau personal, pentru favorizarea sau acoperirea eludării legii sau obstrucționarea justiției.

Persoanele fizice cărora le-au fost încredințate informații clasificate sunt obligate să asigure protecția acestora, potrivit legii și să respecte prevederile programelor de prevenire a scurgerii de informații clasificate. Aceste obligații se mențin și după încetarea raporturilor de muncă, de serviciu sau profesionale, pe întreaga perioadă a menținerii clasificării informației. Persoana care urmează să desfășoare o activitate sau să fie încadrată într-un loc de muncă ce presupune accesul la informații clasificate va prezenta conducătorului unității un angajament scris de păstrare a secretului.

Încălcarea normelor privind protecția informațiilor clasificate atrage răspunderea disciplinară, contravențională, civilă sau penală, după caz. În Codul penal pentru categoria “secrete de stat” sunt instituite infracțiunile: divulgarea secretului care periclitează siguranța statului (art. 169); neglijența în păstrarea secretului de stat (art. 252) și trădarea prin transmiterea de secrete de stat (art. 157). Pentru celelalte categorii de secrete sunt instituite infracțiunile: divulgarea secretului profesional (art. 196) și divulgarea secretului economic (art. 298).

RESPONSABILITATEA CIVILĂ ȘI PENALĂ ÎN DREPTUL COMUNICĂRII

Regimul juridic al responsabilității – generalități

Reglementarea drepturilor și obligațiilor din conținutul raportului juridic de dreptul comunicării are ca scop realizarea obiectului acestuia și anume conduita cerută de lege de la subiecți. Însă, în virtutea libertății lor oamenii pot alege o conduită contrară normelor juridice. Astfel, reversul acestei libertăți îl constituie responsabilitatea și răspunderea juridică.

Regimul juridic al responsabilității – generalități

Reglementarea drepturilor și obligațiilor din conținutul raportului juridic de dreptul comunicării are ca scop realizarea obiectului acestuia și anume conduita cerută de lege de la subiecți. Însă, în virtutea libertății lor oamenii pot alege o conduită contrară normelor juridice. Astfel, reversul acestei libertăți îl constituie responsabilitatea și răspunderea juridică.

Responsabilitatea juridică poate fi definită ca o instituție juridică prin care legiuitorul exprimă vocația la răspunderea juridică a unei persoane pentru eventualele fapte și acte juridice săvârșite direct sau indirect prin alte persoane ori prin lucruri aflate în administrarea sa.

Dacă responsabilitatea este o vocație la răspundere, o capacitate, răspunderea juridică este reprezentată de raportul juridic de constrângere instituit între stat și cel care încalcă norma juridică, raport al cărui conținut este alcătuit din dreptul statului de a aplica o sancțiune și obligația persoanei de a se supune sancțiunii stabilite de o autoritate competentă după o procedură specială. Responsabilitatea juridică izvorăște din lege și se fundamentează numai

pe aceasta, pe când răspunderea juridică își are sursa în hotărârea instanței judecătorești sau în actul autorității administrative.

Responsabilitatea juridică are mai multe forme de existență: civilă, administrativă, constituțională etc. Ea are la bază o serie de principii, general valabile pentru toate formele de responsabilitate juridică. Aceste principii sunt:

1. Principiul legalității – responsabilitatea are la bază legea;
2. Principiul egalității în drepturi – toți sunt egali în fața legii, toți sunt responsabili în fața legii și în condițiile legii;
3. Principiul personalității – în sensul că este declarată răspunzătoare numai persoana fizică sau juridică care a săvârșit fapta ori actul juridic, cu unele excepții prevăzute de lege;
4. Principiul umanismului – se pune accent pe prevenire, reparare și în ultimul rând pe represiune;
5. Principiul libertății de voință – nu se poate vorbi de responsabilitate dacă nu există libertatea de a alege comportarea ce evită răspunderea;
6. Principiul concurenței în drepturi și obligații între putere și responsabilitate – un individ nu se poate face răspunzător decât pentru ceea ce acesta era obligat să facă și nu a făcut;
7. Principiul existenței și dezvoltării sociale – statul și autoritățile publice au obligativitatea să satisfacă nevoile societății, iar atunci când s-a adus o pagubă persoanei în mod nejustificat, sunt obligate să le repare;
8. Principiul reparării prompte a prejudiciului – trecerea timpului poate produce noi urmări dăunătoare precum agravarea, efectele inflației etc.;
9. Principiul reparării integrale a prejudiciului – prejudiciul trebuie reparat în întregime. Pentru a exista răspunderea juridică trebuie îndeplinite cumulativ următoarele condiții: - să existe lege care să reglementeze răspunderea juridică; - să existe un fapt sau act juridic care să atragă răspunderea: fie infracțiune, abatere, delict, cvasidelict, contravenție, acte administrative etc; - să existe o hotărâre judecătorească sau actul autorității publice prin care s-a stabilit că există o răspundere a unei persoane fizice sau juridice.

Formele responsabilității juridice

- ◆ după tipul de norme juridice ce o reglementează, responsabilitatea poate fi: de drept public sau de drept privat;
- ◆ după specificul ramurei de drept, responsabilitatea poate fi: civilă, penală, administrativă, constituțională etc.;
- ◆ după subiect – responsabilitatea poate fi: individuală sau colectivă;
- ◆ din punct de vedere al vinovăției avem: responsabilitate obiectivă sau responsabilitate subiectivă; În dreptul civil se face distincția între responsabilitate pentru fapta proprie și responsabilitatea pentru fapta altuia, a lucrului sau animalului avut în pază.

◆După conținutul său, răspunderea poate fi: materială (civilă; administrativă; specifică dreptului muncii etc.); disciplinară (administrativă; specifică dreptului muncii); contravențională (a cetățeanului; a funcționarului etc.) sau penală.

RESPONSABILITATEA ȘI RĂSPUNDEREA CIVILĂ

Responsabilitatea civilă reprezintă vocația la răspunderea civilă, iar răspunderea civilă este răspunderea efectivă în conformitate cu dispozițiile legii civile și procesual-civile.

Răspunderea civilă este de două feluri:

- răspunderea civilă contractuală;

- răspunderea civilă delictuală.

Diferența dintre cele două feluri de răspundere civilă este aceea că *răspunderea civilă contractuală* se întemeiază pe un contract valabil, încheiat între păgubit și păgubitor ca urmare a neexecutării obligațiilor contractuale, iar *răspunderea civilă delictuală* este răspunderea care izvorăște din fapte sau acte juridice (altele decât contractele) ce provoacă prejudicii altei persoane.

Răspunderea contractuală este reglementată în art. 1350: „Orice persoană trebuie să își execute obligațiile pe care le-a contractat”. Ea presupune drept condiții: existența unui contract valabil încheiat între păgubit și păgubitor și cauzarea unui prejudiciu prin neexecutarea obligațiilor.

Răspunderea delictuală are două forme:

-directă sau pentru fapta proprie

-indirectă sau pentru fapta altuia.

În general, răspunderea delictuală este directă, adică fiecare om este răspunzător pentru faptele sale. Articolul 1357 din codul civil prevede: “Cel care cauzează altuia un prejudiciu printr-o faptă ilicită, săvârșită cu vinovăție, este obligat să îl repare”. De multe ori această formă de răspundere nu este suficientă, interesele victimei nefiind suficient protejate și de aceea s-a instituit și răspunderea delictuală indirectă. Este important de subliniat faptul că răspunderea civilă delictuală indirectă nu se substituie răspunderii pentru fapta proprie, astfel victima beneficiază de un drept de opțiune între a solicita repararea prejudiciului direct de la autorul acesteia, a se îndrepta împotriva celor care răspund indirect sau a chema și pe unul și pe celălalt în judecată.

Astfel, răspunderea delictuală indirectă va opera numai în condițiile clar prevăzute de lege, ea constituind o excepție de la regula potrivit căreia răspunderea aparține în primul rând autorului faptei ilicite. Articolul 1349, al. 3 din Codul civil prevede următoarele cu privire la răspunderea civilă delictuală indirectă: „În cazurile anume prevăzute de lege, o persoană este obligată să repare prejudiciul cauzat de fapta altuia, de lucrurile ori animalele aflate sub paza sa, precum și de ruina edificiului”.

Pentru a exista răspundere civilă delictuală trebuie să fie îndeplinite anumite condiții:

1. să existe un prejudiciu, pagubă sau daună.

Prejudiciul poate fi definit ca fiind totalitatea consecințelor negative patrimoniale și morale suferite de către o persoană, ca urmare a faptei ilicite săvârșite de către o altă persoană ori a acțiunii unui animal, lucru aflat sub paza sa. Acest prejudiciu trebuie să fie direct, cert, personal. El poate fi :

a.material - se aduce atingere unui interes patrimonial ;

b.moral – se aduce atingere unui drept nepatrimonial.

Prejudiciile nepatrimoniale se împart în :

-prejudicii rezultate prin lezarea integrității corporale sau a sănătății (ex. durerile fizice, provocarea unei boli etc.);

-prejudicii afective – constau în suferințe psihice, produse prin lezarea sentimentelor de dragoste, afecțiune;

-prejudicii ce au ca urmare lezarea cinstei și onoarei, demnității, prestigiului, reputației unei persoane (de exemplu: insulte, calomnii, defăimări etc.)

-prejudicii prin care se lezează drepturile nepatrimoniale din cuprinsul dreptului de autor și inventator; Totodată, prejudiciul moral poate viza atât personalitatea fizică, cât și cea psihică sau socială a acesteia.

2. să existe fapta ilicită

Prin fapte ilicite trebuie să înțelegem acea faptă ce este contrară normelor de drept și prin care se aduce atingere dreptului subiectiv pe care legea îl ocrotește și îl recunoaște în favoarea unei persoane, fie numai implicit, în cadrul normelor generale ale legislației în vigoare. Prin încălcarea dreptului subiectiv se încalcă și normele dreptului obiectiv în măsura în care ele asigură ocrotirea dreptului subiectiv și obligă la respectarea lui.

Fapta ilicită se poate realiza printr-o acțiune cât și printr-o inacțiune.

3. să existe un raport de cauzalitate

Pentru existența răspunderii civile delictuale este necesar ca între fapta ilicită și prejudiciu să existe un raport de cauzalitate. Nu poate fi trasă la răspundere o persoană care nu a produs prejudiciul. Cauza este cea care este directă și necesară pentru producerea efectului, adică a prejudiciului.

4. să existe culpă sau vinovăție

Vinovăția presupune:

- intenția, care la rândul său poate fi: directă sau indirectă;

-culpa, care se realizează sub forma: culpei simple sau a culpei cu prevedere.

Fapta săvârșită cu intenție directă este atunci când autorul dorește să se producă consecințele faptei sale și cu intenție indirectă când doar acceptă producerea acestuia. Culpă cu prevedere există atunci când autorul prevede posibilitatea producerii rezultatului păgubitor al faptei ilicite, dar consideră în mod nejustificat că el nu se va produce. Culpă simplă există

atunci când autorul faptei nu prevede rezultatul, deși avea obligația și posibilitatea să-l prevadă.

Condiția culpei este valabilă doar în cazul răspunderii pentru fapta proprie. Cel care pretinde despăgubiri trebuie să facă dovada ei.

Legea consacră și cazuri de răspundere fără culpă – în cazul răspunderii indirecte (pentru altul, pentru animale sau lucruri) nu mai operează culpa, ci o răspundere obiectivă ce are ca finalitate protejarea intereselor victimei.

Răspunderea pentru fapta altei persoane există doar în sfera dreptului civil nu și în a celui penal. Cel ce răspunde pentru altul este un adevărat garant pentru victima. În cadrul răspunderii pentru fapta altuia, codul civil prevede :

- A. răspunderea pentru fapta minorului sau a celui pus sub interdicție, art 1372;
- B. răspunderea comitenților pentru prepuși, art.1373;
- C. răspunderea pentru prejudiciile cauzate de animale, art.1375;
- D. răspunderea pentru prejudiciile cauzate de lucruri, art.1376;
- E. răspunderea pentru ruina edificiului, art.1378.

Dintre cele enumerate și prezentate de codul civil, pe noi ne interesează în domeniul comunicării, în general, și al comunicării prin media, în special, doar răspunderea comitenților pentru faptele prepușilor.

Este *comitent* cel care, în virtutea unui contract sau în temeiul legii, exercită direcția, supravegherea și controlul asupra celui care îndeplinește anumite funcții sau însărcinări în interesul său ori al altuia. De exemplu, are calitate de comitent persoana juridică în cadrul căreia funcționează mijlocul de informare în masă. Prepusul este acea persoană care acceptă să facă ceva în interesul altei persoane, subordonându-se acesteia ca de ex.: ziaristul, crainicul, redactorul etc.

Pentru a exista răspundere indirectă a comitentului pentru fapta prepusului, pe lângă condițiile generale ale răspunderii civile mai trebuie îndeplinite și două condiții speciale :

a. să existe un raport de prepușenie

De regulă raportul de presupușenie rezultă dintr-un contract individual de muncă, dar un asemenea raport poate exista chiar dacă prepusul nu are calitatea de salariat. Raportul de presupușenie presupune o subordonare social-economică a prepusului față de comitent.

b. fapta să fi fost săvârșită de prepus în cadrul funcțiilor ce i-au fost încredințate

Comitentul răspunde indiferent dacă prepusul a săvârșit fapta în exercițiul firesc al atribuțiilor sale sau a abuzat de aceste atribuții; este important să fie în legătură cu acele atribuții. Dacă victima este de rea-credință, în sensul că știa de faptul că prepusul abuzează de funcția sa, nu mai poate beneficia de prevederile art.1373 cod civil.

Pentru recuperarea prejudiciului victima are la dispoziție un drept de opțiune: fie se îndreaptă împotriva prepusului, fie împotriva comitentului, fie împotriva atât a prepusului, cât și a comitentului, temeiul răspunderii fiecăruia fiind diferit.

Comitentul, după ce a despăgubit victima, are un drept de acțiune în regres, împotriva prepusului vinovat, recuperându-și astfel paguba de la acesta. Dacă se stabilește că la producerea prejudiciului a contribuit și culpa comitentului, în acțiunea de regres acesta nu va putea cere decât restituirea părții aferente culpei prepusului său.

RESPONSABILITATEA ȘI RĂSPUNDEREA PENALĂ

Dacă libertatea de expresie și de comunicare este fundamentală într-o societate democratică, exercitarea abuzivă a acestei libertăți poate cauza prejudicii atât societății, cât și persoanelor fizice sau juridice. Pentru fapte care lezează în mod semnificativ valori sociale importante sunt instituite prin lege responsabilitatea și răspunderea penală. Responsabilitatea penală reprezintă acea formă a responsabilității instituită prin legea penală și care constă în vocația la răspundere penală în eventualitatea săvârșirii unei infracțiuni.

Răspunderea penală poate fi definită ca fiind acea formă a răspunderii juridice care se naște prin săvârșirea unei infracțiuni și care constă în obligația făptuitorului de a se supune procesului penal și de a suporta consecințele cu caracter sancționar, prevăzute de legea penală. În marea majoritate a cazurilor, săvârșirea infracțiunii atrage automat răspunderea penală a autorului, respectiv a participanților. Însă există și infracțiuni (cum ar fi calomnia și insultă) în cazul cărora punerea în mișcare a acțiunii penale este condiționată de plângerea persoanei vătămate.

Răspunderea penală este raportul juridic penal de constrângere, ce rezultă ca urmare a săvârșirii unei infracțiuni. Acest raport juridic se formează între infractor, pe de o parte și stat, ca reprezentant al societății, pe de altă parte și constă în dreptul statului de a trage la răspundere persoanele care au săvârșit infracțiuni și de a aplica sancțiuni corespunzătoare. Caracterul inevitabil al răspunderii penale, în cazul săvârșirii unei infracțiuni, nu trebuie înțeles ca fiind absolut fiindcă este posibil, prin voința legiuitorului în anumite situații, stări, împrejurări (amnistie, lipsa plângerii prealabile, împăcarea părților, prescripție) să fie înlăturată răspunderea penală pentru fapta săvârșită, apreciindu-se că nu mai este necesară tragerea la răspundere penală a infractorului.

INFRAȚIUNILE ÎN DREPTUL COMUNICĂRII

1. Aspecte generale ale infracțiunii

Infracțiunea reprezintă conform art 17 al. 1 C.P. fapta prevăzută de legea penală, care prezintă pericol social și este săvârșită cu vinovăție.

O faptă constituie infracțiune dacă sunt îndeplinite următoarele condiții :

◆să fie prevăzute de legea penală ca infracțiune

Astfel orice infracțiune trebuie să fie prevăzută de legea penală ca atare, cu toate cele patru elemente constitutive ale acesteia: subiecți, obiect, latură subiectivă, latură obiectivă.

◆fapta să prezinte pericol social

Prin pericol social trebuie înțeles orice acțiune sau inacțiune prin care se aduce atingere uneia dintre următoarele valori : România, suveranitatea, independența, unitatea și indivizibilitatea statului, persoana, drepturile și libertățile acesteia, precum și întreaga ordine de drept.

Conform art. 18 C.P., la stabilirea gradului de pericolozitate trebuie să se țină seama și de modul, mijloacele de săvârșire a faptei, de scopul urmărit, de împrejurările în care a fost comisă fapta, de urmărea produsă sau care s-ar fi putut produce precum și de persoana făptuitorului¹⁴ . Lezarea produsă valorii sociale trebuie să aibă o anumită gravitate astfel încât să se impună o sancțiune penală: închisoare sau amendă penală. Fapte antisociale mai pot fi : abaterile disciplinare, abaterile contravenționale, delictelor civile etc., ce au sancțiuni cu pedepse mai puțin grave.

◆fapta să fie săvârșită cu vinovăție

Vinovăția reflectă aspectul subiectiv al infracțiunii și cuprinde atitudinea psihică a făptuitorului față de fapta săvârșită și de urmările acesteia. Vinovăția îmbracă două forme principale: intenția și culpa.

Elemente constitutive ale infracțiunii

Pentru ca o faptă prevăzută de legea penală să constituie infracțiune trebuie să întrunească cele patru elemente constitutive prevăzute de legea penală pentru fiecare infracțiune: subiecți, obiect, latură subiectivă, latură obiectivă.

1. Subiecții infracțiunii

Prin subiecții infracțiunii înțelegem persoanele implicate în săvârșirea unei infracțiuni. În funcție de modul în care sunt implicați în săvârșirea infracțiunii, distingem subiecții activi și subiecții pasivi. Subiectul activ al unei infracțiuni este persoana care a săvârșit fapta în mod direct și nemijlocit (în calitate de autor) sau a participat la săvârșirea infracțiunii (în calitate de instigator sau complice). Poate fi subiect activ numai o persoană fizică care îndeplinește următoarele condiții:

◆să aibă responsabilitate penală.

Aceasta presupune ca făptuitorul să aibă vârsta cerută de lege în momentul săvârșirii faptei și să nu se afle în alte situații de iresponsabilitate penală prevăzute de lege. Vârsta la care o persoană poate răspunde penal este de 14 ani împliniți, până la această vârstă se prezumează ca minorul nu are discernământ, iar minoritatea este o cauză ce înlătură caracterul penal al faptei. Minorul între 14 și 16 ani va răspunde penal numai dacă se dovedește că în săvârșirea faptei a avut discernământ. De această dată prezumția este relativă și permite dovada contrară.

◆să aibă anumite calificări atunci când legea cere acest lucru - de exemplu, în cazul infracțiunii de spionaj, subiectul activ trebuie să fie cetățean străin; funcționar, pentru infracțiunile de abuz în serviciu, neglijență; cetățean pentru infracțiunea de trădare etc.

Subiectul pasiv este acea persoană titulară a valorii sociale ocrotite și care este vătămată prin infracțiunea săvârșită. Pentru anumite infracțiuni și subiectul pasiv trebuie să aibă anumite calificări (funcționar, minor etc).

2. Obiectul infracțiunii

Infracțiunea este o faptă și, ca orice faptă, are un obiect. Obiectul infracțiunii este reprezentat de o anumită valoare și relațiile sociale din jurul acesteia. Valorile sociale sunt precizate în art.1 din codul penal ca fiind: România, suveranitatea, independența și unitatea statului, proprietatea, persoana, drepturile și libertățile acesteia, precum și întreaga ordine de drept. Aceste valori și relațiile sociale din jurul acestora devin obiect al infracțiunii.

Astfel, putem defini obiectul infracțiunii ca fiind valoarea socială și relațiile sociale create în jurul acestei valori, periclitare ori vătămate prin fapta infracțională. El se prezintă sub mai multe aspecte:

Obiectul juridic generic – este format din fascicolul, mănunchiul, grupul de valori sociale de aceeași natură, ocrotite prin normele penale. Astfel, după grupul de relații sociale ocrotite și cărora li se aduce atingere prin infracțiune, sunt: infracțiuni contra statului; infracțiuni contra persoanei; infracțiuni contra patrimoniului etc.

Obiectul juridic specific – este valoarea socială concretă, căreia i se aduce atingere prin o anumită infracțiune. Obiect material – este acea valoare socială exprimată într-o entitate materială (obiect, lucru, energie) și nu-l au toate infracțiunile.

3. Latura subiectivă a infracțiunii

Latura subiectivă cuprinde totalitatea condițiilor cerute de lege cu privire la atitudinea cunoștinței și voinței infractorului față de faptă și urmările sale.

Un element important, esențial al laturii subiective îl constituie elementul subiectiv: vinovăția. Alături de elementul subiectiv se mai adaugă deseori una sau mai multe condiții – cerințe esențiale: mobiluri, scopuri etc.

Vinovăția, ca element subiectiv, reprezintă atitudinea psihică a persoanei care a săvârșit o faptă, față de faptă și urmările acesteia ; atitudinea, exprimată în vinovăție, cerută de lege pentru existența acelei infracțiuni.

Vinovăția ca element constitutiv al infracțiunii se poate realiza sub formă de:

1. **culpă** care poate fi culpă simplă – când autorul faptei nu prevede rezultatul socialmente periculos deși putea și trebuia să-l prevadă sau culpă cu prevedere – când făptuitorul prevede rezultatul faptei sale dar nu-l acceptă, socotind fără temeii că el nu se va produce;

2. **intenție** care poate fi intenție directă – ce presupune prevederea rezultatului socialmente periculos al faptei și urmărirea producerii rezultatului socialmente periculos, și intenție indirectă – ce presupune prevederea rezultatului socialmente periculos al faptei sale și acceptarea posibilității producerii lui deși în principal făptuitorul nu l-a urmărit.

Regulile după care se determină forma de vinovăție necesară pentru a exista unei anumite infracțiuni sunt stabilite în art.19, al.2 și al.3 din codul penal. Pe lângă elementul subiectiv (vinovăția) în conținutul unor infracțiuni sunt prevăzute și anumite condiții, cerințe

esențiale care întregesc elementul subiectiv și privesc mobilul sau scopul cu care se săvârșesc faptele.

Mobilul este acel sentiment (dorință, tendință, pasiune) care a condus la nașterea, în mintea făptuitorului, a ideii săvârșirii unei anumite fapte. Lipsa unui mobil, a unei motivații este un indiciu de anormalitate psihică a făptuitorului ce impune cercetarea responsabilității acestuia. Mobilul săvârșirii infracțiunii constituie un element necesar pentru cunoașterea actului de conduită și a pericolozității infractorului cu consecințe pe planul adaptării sancțiunilor penale față de acesta, chiar dacă pentru existența infracțiunii nu se cere un anumit mobil.

Scopul sau țelul urmărit prin săvârșirea faptei, presupune reprezentarea clară a rezultatului faptei de către făptuitor. Anumite scopuri pot constitui circumstanțe agravante legale sau circumstanțe atenuante judiciare.

4. Latura obiectivă a infracțiunii

Latura obiectivă a infracțiunii desemnează totalitatea condițiilor cerute de norma de incriminare privitoare la actul de conduită pentru existența infracțiunii.

Cercetarea laturii obiective a infracțiunii se face prin examinarea elementelor sale componente, recunoscute în doctrina penală ca fiind:

- a) elementul material;
- b) urmarea imediată;
- c) legătura de cauzalitate între elementul material și urmarea imediată.

Elementul material al laturii obiective desemnează actul de conduită interzis prin norma de incriminare. Elementul material este desemnat printr-un cuvânt, expresie ce arată acțiunea sau inacțiunea interzisă.

Acțiunea desemnează o atitudine a făptuitorului prin care face ceva ce legea penală ordona să nu se facă. Ea se poate realiza prin acte materiale (luare, distrugere, ucidere etc.), prin cuvinte (insulta calomnie, propaganda etc.) sau prin scris (denunțarea calomnioasă, alterarea scrisului etc).

Inacțiunea desemnează atitudinea făptuitorului care nu face ceva ce legea penală ordona să facă. Prin inacțiune se comit infracțiuni ca: nedenunțarea (art.170 C.P.), nedenunțarea unor infracțiuni (art.265 C.P.) etc. În funcție de faptul dacă elementul material constă într-o acțiune sau o inacțiune, infracțiunile se împart în comisive și omisive.

Urmarea imediată

Prin săvârșirea acțiunii sau inacțiunii împotriva obiectului infracțiunii se produce o vătămare, o periclitate a acestuia. Vătămarea adusă valorii sociale ocrotite prin fapta interzisă reprezintă tocmai urmarea socialmente periculoasă. Urmarea vătămătoare trebuie să fie imediată, adică să fie rezultatul nemijlocit al acțiunii sau inacțiunii și nu un rezultat mijlocit îndepărtat. Ea se realizează prin :

- lezarea directă, prejudicierea unei valori ocrotite de legea penală (viața, demnitatea, prestigiul persoanei etc.);

- punerea în pericol a unor relații destinate asigurării unor valori sociale; aceasta înseamnă că prejudiciul poate fi material sau moral (ex. la insultă, calomnie nu s-a produs, dar este iminent);

Din punct de vedere al urmărilor vătămătoare, infracțiunile se împart în:

- infracțiuni de prejudiciu sau de rezultat - când au în conținut referiri la rezultatul produs;
- infracțiuni de pericol sau de atitudine - când în conținutul infracțiunii nu sunt referiri cu privire la rezultat.

Legătura de cauzalitate între acțiunea sau inacțiunea făptuitorului și urmarea imediată este un alt element important al laturii obiective.

Legătura de cauzalitate este liantul între elementul material (cauză) și urmarea imediată (efectul) cerut de lege pentru existența infracțiunii. Raportul de cauzalitate poate fi cu cauza unică sau cu cauze multiple.

În practica judiciară se întâlnesc des cauze în care urmarea periculoasă se datorează acțiunii sau inacțiunii mai multor persoane, la care se adaugă și anumite împrejurări care au influențat rezultatul produs. Stabilirea legăturii de cauzalitate este dificilă și pentru că privește fenomene care au avut loc în trecut, iar caracteristicile lor sunt deduse pornind de la rezultatul produs.

Cauzele care înlătură caracterul penal al faptei Conform Codului penal în vigoare (art. 44-51) acestea sunt: eroarea de fapt; minoritatea făptuitorului; beția accidentală; iresponsabilitatea; cazul fortuit; constrângerea fizică și constrângerea morală; starea de necesitate; legitima apărare și lipsa pericolului social. Codul penal stipulează și o serie de cauze care înlătură răspunderea penală sau consecințele condamnării (art. 119-135): amnistia și grațierea; prescripția; lipsa plângerii prealabile și împăcarea părților; reabilitarea.

Infracțiuni specifice dreptului comunicării

În capitolul IV din Codul penal al României (1998-2006) intitulat "Infracțiuni contra demnității" sunt instituite două infracțiuni respectiv, insulta și calomnia, infracțiuni care pot fi săvârșite de orice persoană fizică inclusiv de către agentul media. În Codul penal al României publicat în Monitorul Oficial nr. 575 din 29 iunie 2004 în capitolul VIII intitulat „Delicte contra demnității” este incriminată numai infracțiunea de calomnie.

Legea nr. 278/2006 modifică și completează codul penal, iar infracțiunile de insultă și calomnie sunt dezincriminate, dar ulterior Curtea Constituțională în data de 18 ianuarie 2007 admite excepția de neconstituționalitate a art. 1 pct. 56 din Legea nr. 278/2006. Articolul 1 pct. 56 se referă la abrogarea mai multor articole din vechiul Cod Penal, respectiv 205 - insulta, 206 - calomnia, 207 - proba verității și 2361 - defăimarea țării sau a națiunii.

Ulterior publicării acestei Decizii a Curții Constituționale instanțele judecătorești au pronunțat hotărâri prin care au soluționat în mod diferit chestiunea de drept dacă mai sunt în vigoare dispozițiile art. 205, 206 și 207 din Codul penal. Astfel, unele instanțe au apreciat că dispozițiile art. 205, 206 și 207 din Codul penal continuă să fie în vigoare, invocând în acest sens caracterul obligatoriu al deciziilor Curții Constituționale și considerând, totodată, că dispozițiile art. 1 pct. 56 din Legea nr. 278/2006 au încetat să mai existe din moment ce

Parlamentul nu și-a îndeplinit obligația de a pune de acord reglementările din acest text de lege, constatat neconstituțional, cu prevederile corespunzătoare din Constituție.

Alte instanțe, dimpotrivă, au apreciat că dispozițiile art. 205, 206 și 207 din Codul penal nu mai sunt în vigoare, pronunțând soluții de achitare întemeiate pe dispozițiile art. 10 alin. (1) lit. b) din Codul de procedură penală și, respectiv, de respingere a plângerilor formulate în cadrul procedurii prevăzute în art. 2781 din Codul de procedură penală.

Aceste instanțe și-au motivat soluțiile învederând că încetarea efectelor juridice ale unei norme de abrogare, ca urmare a constatării neconstituționalității acesteia, nu determină automat și reintrarea în vigoare a dispozițiilor din acea normă abrogată de legiuitor. S-a învederat că o asemenea modalitate de reincriminare a faptelor ar contraveni prevederilor art. 64 alin. (3) din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată la 21 aprilie 2010, potrivit căroră „Abrogarea unei dispoziții sau a unui act normativ are caracter definitiv” și „Nu este admis că prin abrogarea unui act de abrogare anterior să se repună în vigoare actul normativ inițial”.

S-a apreciat că a atribui Curții Constituționale prerogativa de a repune în vigoare dispoziții legale de incriminare abrogate ar însemna să i se recunoască acestei autorități un rol legislativ activ, ceea ce ar contraveni însăși reglementărilor din propria sa lege organică, inclusiv prevederilor de ordin constituțional existente în materie.

Înalta Curtea de Casație și Justiție (ICCJ) a stabilit că aceste din urmă instanțe au interpretat și aplicat corect dispozițiile legii și a admis recursul în interesul legii declarat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și sesizarea Colegiului de conducere al Parchetului de pe lângă Curtea de Apel București, în sensul că normele de incriminare a insultei și calomniei cuprinse în art. 205 și 206 din Codul penal, precum și prevederile art. 207 din Codul penal privind proba verității, abrogate prin dispozițiile art. 1 pct. 56 din Legea nr. 278/2006, dispoziții declarate neconstituționale prin Decizia nr. 62 din 18 ianuarie 2007 a Curții Constituționale, nu sunt în vigoare.

În legătură cu aceste precizări ale ICCJ trebuie să observăm că neconstituționalitatea legii 278/2006 implică faptul că respectivul articol din lege nu a fost în vigoare și abrogarea nu a avut loc. Prin urmare, nu am fi în situația precizată de legea 24/2000 a abrogării unui act de abrogare. La acestea adăugăm și prevederile articolului 147 din Constituție: „(1) Dispozițiile din legile și ordonanțele în vigoare, precum și cele din regulamente, constatate ca fiind neconstituționale, își încetează efectele juridice la 45 de zile de la publicarea deciziei Curții Constituționale dacă, în acest interval, Parlamentul sau Guvernul, după caz, nu pun de acord prevederile neconstituționale cu dispozițiile Constituției. Pe durata acestui termen, dispozițiile constatate ca fiind neconstituționale sunt suspendate de drept”.

Pe baza acestui argument și datorită interesului didactic pe care îl presupune analiza acestor infracțiuni am decis prezentarea lor în continuare.

Insulta

Considerații generale

Potrivit art.205 din Codul penal, care incrimina insulta, prin termenul de insultă se înțelegea „atingerea adusă onoarei ori reputației unei persoane prin cuvinte, prin gesturi sau prin orice alte mijloace, ori prin expunerea la batjocora și se pedepsește cu închisoarea de la o

lună la doi ani sau amenda. Aceeași pedeapsă se aplică și în cazul când se atribuie unei persoane un defect, boală sau infirmitate care, chiar reale de-ar fi, nu ar trebui relevate. Acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate. Împăcarea părților înlătură răspunderea penală”.

Obiectul infracțiunii de insultă

Obiectul juridic special îl constituie relațiile sociale care se referă la onoarea și reputația ființei umane, valori sociale importante pentru aceasta. Prin onoare se înțelege gradul de integritate morală, probitate, corectitudine, demnitate și cinste recunoscute de societate. Reputația ține tot de propria imagine, noțiune prin care se înțelege stima, considerația și respectul de care se bucură persoana din partea semenilor săi, deci părerea, atitudinea psihică pe care o are colectivitatea despre un individ, adică onoarea sub raport obiectiv.

Subiecții infracțiunii de insultă

Subiectul activ al infracțiunii poate fi orice persoană responsabilă, în calitate de autor, complice, instigator. De obicei insulta este săvârșită de o singură persoană, respectiv autor, care apare ca fiind unicul subiect și nefiind exclus ca atunci când fapta se comite în alt mod decât oral să fie săvârșită de două sau mai multe persoane (coautori) care, cu intenție, contribuie în mod nemijlocit la realizarea activității ce constituie elementul material al infracțiunii.

Subiectul pasiv al infracțiunii poate fi orice persoană fizică. Dacă subiectul pasiv ar avea calitatea de funcționar public care îndeplinește o funcție ce implică exercițiul autorității de stat, atunci insultarea acestuia constituie o infracțiune mai gravă (ultrajul). Dacă autorul insultă mai multe persoane există mai mulți subiecți pasivi, deci tot atâtea infracțiuni de insultă.

Latura obiectivă a infracțiunii de insultă

Latura obiectivă presupune trei componente: elementul material, urmarea socialmente periculoasă și raportul causal dintre acestea. Elementul material constă într-o acțiune de atingere a onoarei sau reputației unei persoane, fie printr-o acțiune de atribuire unei persoane a unui defect, boală sau infirmitate care, chiar reale de ar fi, nu trebuiesc relatate.

Modurile de săvârșire a insultei sunt diferite. Astfel, insulta poate fi :

- ◆directă, adică atunci când se referă chiar la cel căruia i se comunică nemijlocit (ex. este bețiv, falit, hoț etc) ;
- ◆indirectă, adică atunci când fapta, afirmația se referă la altă persoană, dar în așa fel încât jignește și pe cel căruia i se transmite (ex. soția ta este o femeie de moravuri ușoare sau o damă de consumație etc.).

Insulta poate fi realizată printr-o faptă explicită atunci când se folosesc cuvinte sau imagini care exprimă în chip vădit ceea ce insultătorul vrea să spună despre insultat (ex. este un om de nimic, lipsit de onoare și demnitate) sau printr-o faptă implicită atunci când din cele

spuse sau exprimate de insultător de deduce ceea ce acesta afirmă despre cel insultat (ex. se dă cuiva o poreclă sau un nume insultător : „Cațavencu”, „Harpagon”).

Insulta implicită poate fi : simbolică, constând într-un gest (de ex. se face, la adresa cuiva, gestul furtului prin rotirea semnificativă a degetelor), desen (se face caricatura cuiva în costum de deținut, se pun coarne etc.), imagine ori cântec din care se deduce implicit ceea ce a voit să spună făptuitorul; oblică, constând într-o afirmație a făptuitorului despre el însuși, dar prin care acesta exprimă implicit aprecierea ofensatoare la adresa interlocutorului său, în fața căruia face afirmația (de pildă nu eu sunt hoț, corupt etc., exprimând astfel implicit ceea ce crede despre cel ofensat); mascată, atunci când făptuitorul dă acțiunii sale ofensatoare aspectul simultan al unei atitudini glumețe sau compătimitoare (simulează o glumă ori ușoară ironie aparent inofensivă, dar care exprimă batjocură, disprețul, desconsiderarea față de cel căruia îi este adresată).

Latura subiectivă a infracțiunii de insultă

Latura subiectivă a infracțiunii de insultă este intenția, sub cele două forme ale sale: intenția directă și intenția în directă.

Mobilul și scopul pot fi reținute fie ca împrejurări agravante legale (de exemplu : în sensul art.73, alin (1), lit.d Cod penal săvârșirea infracțiunii din motive josnice precum ura, invidia, gelozia etc.) fie drept circumstanțe atenuante judiciare raportate la condițiile obiective în care au putut lua naștere asemenea resentimente, dorințe sau pasiuni reprobabile precum și la legătura acestor factori cu diferite împrejurări ale vieții personale a făptuitorului ori raporturile lui anterioare cu persoana vătămată.

Calomnia

Considerații generale. Definiție

Art.206, din vechiul Cod Penal, care incrimina calomnia prevedea la alin 1: „afirmarea ori imputarea în public a unei fapte determinate privitoare la o persoană, care, dacă ar fi adevărate, ar expune acea persoană la o sancțiune penală, administrativă sau disciplinară, ori disprețului public se pedepsește cu închisoarea de la 3 luni la 3 ani sau cu amendă.

Al.2 : „acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate”

Al.3 : „împăcarea părților înlătura răspunderea penală”

Afirmarea sau imputarea în public a unei fapte determinate în așa fel încât persoana căreia îi este atribuită ar fi expusă la o sancțiune legală ori disprețul public are totdeauna aptitudinea de a aduce atingere demnității persoanei. Astfel, fapta săvârșită violează unul dintre drepturile fundamentale ale persoanei: dreptul pe care acesta îl are de a se bucura de stimă, considerație și respect în rândul semenilor săi.

Deși la infracțiunile contra demnității obiectul ocrotirii penale este același – demnitatea omului privită ca valoare socială – calomnia apare în raport cu infracțiunea de insultă ca o faptă cu un grad mai mare de pericol social.

Ca orice infracțiune calomnia presupune un dublu pericol – un pericol social prin tulburarea pe care o produce societății și un pericol individual prin care se lovește în subiectul pasiv al infracțiunii.

Obiectul infracțiunii de calomnie

Obiectul infracțiunii de calomnie îl constituie relațiile sociale care asigură demnitatea persoanei față de anumite fapte grave. Demnitatea persoanei este dată de gradul de autoritate morală recunoscută de societate, iar demnitatea publică este dată de gradul de autoritate al unei înalte funcții publice prevăzute în lege.

Obiectul juridic generic al infracțiunii de calomnie este același cu al infracțiunii de insultă, însă în cazul calomniei gravitatea faptelor este mai mare decât în cazul infracțiunii de insultă. Și insulta și calomnia sunt lipsite de obiect material. Calomnia, pe lângă afectarea demnității persoanei o expune pe aceasta și la unele atingeri ale libertății din partea autorităților publice, în cazul când fapta imputată sau afirmată este o infracțiune ce se cercetează din oficiu.

Subiecții infracțiunii de calomnie

Subiectul activ al infracțiunii de calomnie poate fi orice persoană cu responsabilitate penală (adică peste 14 ani, cu discernământ și fără a fi declarată iresponsabilă). Infracțiunea poate fi săvârșită cu participație sub forma instigării sau complicității în toate cazurile, iar sub forma coautorului numai în cazul în care se comite pe altă cale decât cea orală.

Subiectul pasiv al infracțiunii poate fi orice persoană. În cazul în care subiectul pasiv este un funcționar care îndeplinește o funcție ce implică exercițiul autorității de stat aflat în exercițiul funcțiunii ori pentru fapte îndeplinite în exercițiul funcțiunii, fapta va primi o altă calificare și anume infracțiunea de ultraj.

Latura obiectivă a infracțiunii de calomnie

Ca la orice infracțiune, latura obiectivă a infracțiunii de calomnie are 3 elemente:

- activitatea antisocială, respectiv afirmarea sau imputarea în public;
- urmarea socialmente periculoasă, respectiv afectarea gravă a demnității persoanei prin imputarea sau afirmarea unei fapte determinate care, dacă ar fi adevărate, ar expune-o la o sancțiune penală, administrativă sau disciplinară ori disprețul public;
- raportul de cauzalitate dintre activitatea antisocială și urmarea socialmente periculoasă. Pentru realizarea infracțiunii sub acest aspect se cere în primul rând o acțiune de afirmare sau o sancțiune de imputare. Acțiunea de afirmare sau acțiunea de imputare poate fi săvârșită în orice mod și prin orice mijloace: prin cuvinte, oral sau în scris, prin presă, prin gesturi, imagini. Cuvintele pot fi rostite direct de făptuitor sau pot fi transmise ori reproduse cu ajutorul unor mijloace mecanice.

Pentru realizarea infracțiunii sub aspectul laturii obiective se cere, în al doilea rând, ca acțiunea de afirmare sau imputare să privească o persoană determinată. Determinarea persoanei se face prin indicarea numelui ori poreclei cunoscute, calitatea exclusivă sau bine determinată a persoanei respective (prim-ministru, ministru de interne, Mitropolitul Moldovei etc.) sau a unor persoane (membri ai guvernului, completul unui tribunal etc.). determinarea

trebuie să fie implicată, adică imputarea este adresată direct și personal. Nu trebuie neapărat ca acela pe care îl privește afirmarea sau imputarea să fie prezent în momentul când acestea se produc.

Afirmarea sau imputarea se poate referi și la mai multe persoane. În acest caz, condiția privind determinarea persoanei este îndeplinită dacă se indică colectivul din care face parte (ex. componenții unui anumit lot sportiv) sau o anumită împrejurare de natură a face cunoscute acele persoane (ex. împrejurarea că toate au participat la concursul organizat pentru ocuparea aceluiași post).

În al treilea rând, pentru realizarea infracțiunii sub aspectul laturii obiective se cere ca afirmarea sau imputarea privitoare la o persoană să aibă drept obiect o faptă determinată. Un fapt se consideră determinat atunci când el este individualizat prin arătarea circumstanțelor sale: locul, timpul, modul, lucrurile personale și orice alte date de natură a înfățișa faptul în singularitatea lui. Un fapt nu este determinat atunci când este arătat în genul sau specia sa (de ex. avem un fapt nedeterminat atunci când se afirmă că X ar fi comis un furt fără să se arate cum, când, contra cui etc.). Așadar, când afirmarea sau imputarea nu privește o faptă determinată nu există infracțiune de calomnie, ci de insultă.

Pentru existența infracțiunii de calomnie sub aspectul laturii obiective se mai cere, în al patrulea rând, ca fapta afirmată sau imputată să fie o faptă care dacă ar fi adevărată ar expune persoana la o sancțiune penală, administrativă sau disciplinară ori disprețul public.

În al cincilea rând, pentru realizarea infracțiunii de calomnie sub aspectul laturii obiective se cere ca afirmarea sau imputarea să fie săvârșită în public. Potrivit art.152 cod penal fapta se consideră săvârșită în public atunci când a fost comisă:

- într-un loc care, prin natură sau destinația lui, este întotdeauna accesibil publicului, chiar dacă nu este prezentă nici o persoană;
- în orice alt loc accesibil publicului, dacă sunt de față două sau mai multe persoane;
- în loc neaccesibil publicului, cu intenția însă ca fapta să fie auzită sau văzută și dacă acest rezultat s-a produs față de două sau mai multe persoane;
- într-o adunare sau reuniune de mai multe persoane, cu excepția reuniunilor care pot fi considerate de familie datorită relațiilor dintre participanți;
- prin mijloace cu privire la care făptuitorul și-a dat seama că fapta ar putea ajunge la cunoștința publicului. Când imputarea sau afirmarea s-a făcut discret, în intimitate, în cadru privat, numai față de o persoană, nu există publicitate.

Latura subiectivă a infracțiunii de calomnie Pentru existența infracțiunii de calomnie este necesar, sub aspectul laturii subiective, ca acțiunea făptuitorului să fie săvârșită cu intenție, atât directă cât și indirectă. Deci fapta de calomnie săvârșită din culpă nu se consideră infracțiune de calomnie.

Cauze care înlăturau caracterul penal al faptei de calomnie și insultă

Ca și pentru celelalte infracțiuni, în cazul insultei și calomniei, caracterul penal al faptei putea fi înlăturat potrivit art.44-51 din codul penal (legitima apărare, starea de necesitate, constrângere fizică sau morală, cazul fortuit, iresponsabilitatea, beția completă,

minoritatea făptuitorului, eroarea de fapt). Pe lângă cauzele generale care înlăturau caracterul penal al faptei întâlnim și una specifică, ce era admisibilă numai în cazul infracțiunilor contra demnității – *proba verității*.

Astfel, art. 207 CP prevede „proba verității celor afirmate sau imputate este admisibilă dacă afirmarea sau imputarea a fost săvârșită pentru apărarea unui interes legitim. Fapta cu privire la care s-a făcut proba verității nu constituie infracțiunea de insultă sau calomnie”. Dacă se făcea proba verității, caracterul penal era înlăturat, după cum invers, când s-a dovedit neconcordanță cu realitatea afirmațiilor defăimătoare, inculpatul trebuia să răspundă penal pentru fapta comisă.

Alte infracțiuni ce pot fi săvârșite în comunicare

Dispozițiile constituționale, prin art. 30 al.6 și 7, stabilesc limitele libertății de exprimare. Astfel, libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine. Sunt interzise defăimarea țării, a națiunii, îndemnul la război de agresiune, la ura națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.

În domeniul comunicării sociale, ca și în alte domenii, se pot încălca aceste valori, iar unele dintre încălcări constituie infracțiuni prevăzute de codul penal. Pe lângă infracțiunile contra demnității (calomnia și insultă), în domeniul dreptului comunicării mai pot fi săvârșite și următoarele infracțiuni:

Infracțiuni contra autorităților

Ofensa adusă unor însemne

Constituie infracțiune de ofensă adusă unor însemne, potrivit art. 236 al.1 CP – „orice manifestare prin care se exprimă dispreț pentru însemnele României”. Alin. 2 prevede că fapta reprezintă un pericol social mai scăzut dacă manifestarea de dispreț se referă la embleme sau semne de care se folosesc autoritățile și este sancționată cu pedeapsă mai mică.

Defăimarea țării sau a națiunii

Art.2361 cod penal prevede faptul că sunt incriminate „manifestările publice săvârșite cu intenția de a defăima țara sau națiunea română”. Acest articol a fost abrogat.

Ultrajul

Constituie ultraj potrivit art.239 CP „Insulta sau calomnia săvârșită nemijlocit sau prin mijloace de comunicare directă contra unui funcționar public care îndeplinește o funcție ce implică exercițiul autorității de stat aflat în exercițiul funcțiunii ori pentru faptele îndeplinite în exercițiul funcțiunii”. Infracțiunii de ultraj i se aplică toate sublinierile realizate în legătură cu dezincriminarea insultei și a calomniei.

Infracțiuni contra siguranței statului

Propaganda în favoarea statului totalitar

Art.166 CP prevede faptul că „propaganda în vederea instaurării unui stat totalitar săvârșită prin orice mijloace în public, constituie infracțiune”.

Comunicarea de informații false

Art.1681 CP o definește astfel: „comunicarea sau răspândirea prin orice mijloace de știri, date sau informații false, ori de documente falsificate, dacă fapta este de natură să aducă atingere siguranței naționale a statului sau relațiilor internaționale ale României”.

Divulgarea secretului care periclitează siguranța statului (art. 169) reprezintă „divulgarea unor documente sau a unor date care constituie secrete de stat ori a altor documente sau date de către cel care le cunoaște datorită atribuțiilor de serviciu, dacă fapta este de natură să pună în pericol siguranța statului”. Următoarele alineate incriminează și deținerea unor secrete de stat sau a altor documente sau date în vedere divulgării dacă fapta este de natură să pună în pericol siguranța statului.

Infrațiuni care aduc atingere unor relații privind conviețuirea socială

Instigarea publică și apologia infracțiunilor (art.324 CP)

În conformitate cu art.167 CP, această infracțiune este constituită de către „fapta de a îndemna publicul prin viu grai, scris sau prin orice alte mijloace de a nu respecta legile, ori de a săvârși fapte ce constituie infracțiuni. Conform alin. 2 se pedepsește și purtarea în public a unei uniforme, embleme, insigne sau altor asemenea semne distinctive neautorizate, în scopurile arătate în alin. 1, iar potrivit alin. 5 se sancționează laudarea în public a celor care au săvârșit infracțiuni sau a infracțiunilor săvârșite de aceștia.

Răspândirea de materiale obscene (art.325 CP)

Constituie infracțiune potrivit art. 325 CP „fapta de a vinde sau răspândi, precum și de a confecționa sau deține în vederea răspândirii, obiecte, desene, scrieri sau alte materiale cu caracter obscen”.

Infrațiuni contra înfăptuirii justiției

Nedenunțarea

Conform art. 170 C.P., reprezintă „omisiunea de a denunța vreuna din infracțiunile prevăzute în art. 155-163, 165, 1661, 167”.

Nedenunțarea unor infracțiuni

Potrivit art.262 C.P. constă în „omisiunea de a denunța de îndată săvârșirea vreuneia dintre infracțiunile prevăzute în art.174, 175, 176, 211, 215, 217 al.2-4, art. 218 al.1 și art.275 al.3 din codul penal”.

Omisiunea sesizării organelor judiciare

Sub denumirea „omisiunea sesizării organelor judiciare” codul penal incriminează în art. 263 „fapta funcționarului public care, luând cunoștință de săvârșirea unei infracțiuni în legătură cu serviciul în cadrul căruia își îndeplinește atribuțiile, omite sesizarea de îndată a procurorului sau a organului de urmărire penală potrivit legii de procedură penală”.

Favorizarea infractorului

Infrațiunea de favorizare a infractorului constă, potrivit art. 264 din C.P., în „ajutorul dat unui infractor fără o înțelegere stabilită înainte sau în timpul săvârșirii infracțiunii pentru a îngreuna sau zădarnici urmărirea penală, judecarea sau executarea pedepsei ori pentru a asigura infractorului folosul său produsul infracțiunii”.

Omisiunea de a încunoștiința organele judiciare

Art.265 din codul penal prevede că omisiunea de a încunoștiința organele judiciare este „fapta de a nu aduce la cunoștința organelor judiciare a unor împrejurări care, dacă ar fi cunoscute, ar duce la stabilirea nevinovăției unei persoane trimise în judecată sau condamnate pe nedrept ori la eliberarea unei persoane ținute în arest preventiv pe nedrept”. Infrațiuni contra libertății persoanei Violarea secretului corespondenței Art.195 CP prevede faptul că „deschiderea unei corespondențe adresate altuia, ori interceptarea unei convorbiri sau comunicări efectuate prin telefon, telegraf sau prin alte mijloace de transmitere la distanță, fără drept” constituie infracțiune.

REGLEMENTĂRI JURIDICE CU CARACTER SPECIAL ALE DREPTULUI COMUNICĂRII

Legea nr. 544 din 2001 privind liberul acces la informațiile de interes public garantează accesul liber și neîngrădit al persoanei la orice informații de interes public.

Prin *informație de interes public* se înțelege orice informație care privește activitățile sau rezultă din activitățile unei autorități publice sau instituții publice, indiferent de suportul ori de forma sau de modul de exprimare a informației.

Prin *informație cu privire la datele personale* se înțelege orice informație privind o persoană fizică identificată sau identificabilă.

Organizarea și asigurarea accesului la informațiile de interes public

Asigurarea de către autoritățile și instituțiile publice a accesului la informațiile de interes public se face din oficiu sau la cerere, prin intermediul compartimentului pentru relații publice sau al persoanei desemnate în acest scop. Fiecare autoritate sau instituție publică are obligația să comunice din oficiu următoarele informații de interes public:

- a) actele normative care reglementează organizarea și funcționarea autorității sau instituției publice;
- b) structura organizatorică, atribuțiile departamentelor, programul de funcționare, programul de audiențe al autorității sau instituției publice;
- c) numele și prenumele persoanelor din conducerea autorității sau a instituției publice și ale funcționarului responsabil cu difuzarea informațiilor publice;
- d) coordonatele de contact ale autorității sau instituției publice, respectiv: denumirea, sediul, numerele de telefon, fax, adresa de e-mail și adresa paginii de Internet;
- e) sursele financiare, bugetul și bilanțul contabil;
- f) programele și strategiile proprii;

- g) lista cuprinzând documentele de interes public;
- h) lista cuprinzând categoriile de documente produse și/sau gestionate, potrivit legii;
- i) modalitățile de contestare a deciziei autorității sau a instituției publice în situația în care persoana se consideră vătămată în privința dreptului de acces la informațiile de interes public solicitate.

Autoritățile și instituțiile publice sunt obligate să dea din oficiu publicității un raport periodic de activitate, cel puțin anual, care va fi publicat în Monitorul Oficial al României. Accesul la informațiile prevăzute mai sus se realizează prin:

- a) afișare la sediul autorității sau al instituției publice ori prin publicare în Monitorul Oficial al României sau în mijloacele de informare în masă, în publicații proprii, precum și în pagina de Internet proprie;
- b) consultarea lor la sediul autorității sau al instituției publice, în spații special destinate acestui scop.

Potivit art. 6, orice persoană are dreptul să solicite, în scris sau verbal, și să obțină de la autoritățile și instituțiile publice informațiile de interes public. Solicitarea în scris a informațiilor de interes public cuprinde următoarele elemente:

- a) autoritatea sau instituția publică la care se adresează cererea;
- b) informația solicitată, astfel încât să permită autorității sau instituției publice identificarea informației de interes public;
- c) numele, prenumele și semnătura solicitantului, precum și adresa la care se solicită primirea răspunsului.

Autoritățile și instituțiile publice au obligația să răspundă în scris la solicitarea informațiilor de interes public în termen de 10 zile sau, după caz, în cel mult 30 de zile de la înregistrarea solicitării, în funcție de dificultatea, complexitatea, volumul lucrărilor documentare și de urgența solicitării. Refuzul comunicării informațiilor solicitate se motivează și se comunică în termen de 5 zile de la primirea petițiilor.

Informațiile de interes public solicitate verbal de către mijloacele de informare în masă vor fi comunicate, de regulă, imediat sau în cel mult 24 de ore.

Sunt **exceptate** de la accesul liber al cetățenilor următoarele informații:

- a) informațiile din domeniul apărării naționale, siguranței și ordinii publice, dacă fac parte din categoria informațiilor clasificate, potrivit legii;
- b) informațiile privind deliberările autorităților, precum și cele care privesc interesele economice și politice ale României, dacă fac parte din categoria informațiilor clasificate, potrivit legii;
- c) informațiile privind activitățile comerciale sau financiare, dacă publicitatea acestora aduce atingere dreptului de proprietate intelectuală ori industrială, precum și principiului concurenței loiale;
- d) informațiile cu privire la datele personale;

e) informațiile privind procedura în timpul anchetei penale sau disciplinare, dacă se periclitează rezultatul anchetei, se dezvăluie surse confidențiale ori se pun în pericol viața, integritatea corporală, sănătatea unei persoane în urma anchetei efectuate sau în curs de desfășurare;

f) informațiile privind procedurile judiciare, dacă publicitatea acestora aduce atingere asigurării unui proces echitabil ori interesului legitim al oricăreia dintre părțile implicate în proces;

g) informațiile a căror publicare prejudiciază măsurile de protecție a tinerilor. Informațiile care favorizează sau ascund încălcarea legii de către o autoritate sau o instituție publică nu pot fi incluse în categoria informațiilor clasificate și constituie informații de interes public.

Potrivit art. 14, informațiile cu privire la datele personale ale cetățeanului pot deveni informații de interes public numai în măsura în care afectează capacitatea de exercitare a unei funcții publice.

Dispoziții speciale privind accesul mass-media la informațiile de interes public

Potrivit Legii nr. 544 din 2001, accesul mijloacelor de informare în masă la informațiile de interes public este garantat. Pentru asigurarea accesului mijloacelor de informare în masă la informațiile de interes public autoritățile și instituțiile publice au obligația să desemneze un purtător de cuvânt, de regulă din cadrul compartimentelor de informare și relații publice.

Autoritățile publice au obligația să organizeze periodic, de regulă o dată pe lună, conferințe de presă pentru aducerea la cunoștință a informațiilor de interes public. În cadrul conferințelor de presă autoritățile publice sunt obligate să răspundă cu privire la orice informații de interes public.

Autoritățile publice au obligația să acorde fără discriminare acreditare ziarștilor și reprezentanților mijloacelor de informare în masă. Acreditarea se acordă la cerere, în termen de două zile de la înregistrarea acesteia. Autoritățile publice pot refuza acordarea acreditării sau pot retrage acreditarea unui ziarist numai pentru fapte care împiedică desfășurarea normală a activității autorității publice și care nu privesc opiniile exprimate în presă de respectivul ziarist, în condițiile și în limitele legii. Refuzul acordării acreditării și retragerea acreditării unui ziarist se comunică în scris și nu afectează dreptul organismului de presă de a obține acreditarea pentru un alt ziarist.

Autoritățile și instituțiile publice au obligația să informeze în timp util mijloacele de informare în masă asupra conferințelor de presă sau oricăror alte acțiuni publice organizate de acestea și nu pot interzice în nici un fel accesul mijloacelor de informare în masă la acțiunile publice organizate de acestea.

Mijloacele de informare în masă nu au obligația să publice informațiile furnizate de autoritățile sau de instituțiile publice.

Sanctiuni

Refuzul explicit sau tacit al angajatului desemnat al unei autorități ori instituții publice pentru aplicarea prevederilor prezentei legi constituie abatere și atrage răspunderea disciplinară a celui vinovat. Împotriva refuzului se poate depune reclamație la conducătorul

autorității sau al instituției publice respective în termen de 30 de zile de la luarea la cunoștință de către persoana lezată.

Dacă după cercetarea administrativă reclamația se dovedește întemeiată, răspunsul se transmite persoanei lezate în termen de 15 zile de la depunerea reclamației și va conține atât informațiile de interes public solicitate inițial, cât și menționarea sancțiunilor disciplinare luate împotriva celui vinovat.

În cazul în care o persoană se consideră vătămată în drepturile sale, prevăzute în prezenta lege, aceasta poate face plângere la secția de contencios administrativ a tribunalului în a cărei rază teritorială domiciliază sau în a cărei rază teritorială se află sediul autorității ori al instituției publice. Plângerea se face în termen de 30 de zile de la data expirării termenului prevăzut la art. 7. Instanța poate obliga autoritatea sau instituția publică să furnizeze informațiile de interes public solicitate și să plătească daune morale și/sau patrimoniale. Hotărârea tribunalului este supusă recursului. Decizia Curții de apel este definitivă.

Norme juridice privind comunicarea audiovizuală

Legea nr. 504/2002 definește în art. 1 o serie de concepte de bază ale domeniului audiovizual dintre care amintim doar conceptul de comunicare audiovizuală și pe cel de radiodifuzor.

În sensul acestei legi, *comunicare audiovizuală* înseamnă punerea la dispoziția publicului, în general, sau unor categorii de public, prin orice mijloc de comunicație electronică, de semne, semnale, texte, sunete, informații sau mesaje de orice natură, care nu au caracterul unei corespondențe private.

Un alt concept important este acela de *radiodifuzor* prin care se înțelege persoana fizică sau juridică având responsabilitatea editorială pentru alcătuirea serviciilor de programe destinate recepționării de către public și care asigură difuzarea acestora direct sau prin intermediul unui terț.

Prin difuzarea și retransmisia serviciilor de programe se realizează și se asigură pluralismul politic și social, diversitatea culturală, lingvistică și religioasă, informarea, educarea și divertismentul publicului, cu respectarea libertăților și a drepturilor fundamentale ale omului. Toți radiodifuzorii au obligația să asigure informarea obiectivă a publicului prin prezentarea corectă a faptelor și evenimentelor și să favorizeze libera formare a opiniilor.

Legea 504/2002 recunoaște și garantează dreptul oricărei persoane de a recepționa liber serviciile de programe de televiziune și radiodifuziune oferite publicului de către radiodifuzorii aflați sub jurisdicția României și a statelor membre ale Uniunii Europene.

Libertatea de difuzare pe teritoriul României a serviciilor de programe televizate și radiodifuzate ale radiodifuzorilor aflați sub jurisdicția statelor membre ale Uniunii Europene este recunoscută și garantată prin legea amintită. Cenzura de orice fel asupra comunicării audiovizuale este interzisă. Independența editorială a radiodifuzorilor este recunoscută și garantată de lege. Sunt interzise ingerințe de orice fel în conținutul, forma sau modalitățile de prezentare a elementelor serviciilor de programe, din partea autorităților publice sau a oricăror persoane fizice sau juridice, române ori străine.

Caracterul confidențial al surselor de informare utilizate în conceperea sau elaborarea de știri, de emisiuni sau de alte elemente ale serviciilor de programe este garantat de această lege.

Orice jurnalist sau realizator de programe este liber să nu dezvăluie date de natură să identifice sursa informațiilor obținute în legătură directă cu activitatea sa profesională.

Se consideră date de natură să identifice o sursă următoarele:

- a) numele și datele personale, precum și vocea sau imaginea unei surse;
- b) circumstanțele concrete ale obținerii informațiilor de către jurnalist;
- c) partea nepublicată a informației furnizate de sursă jurnalistului;
- d) datele cu caracter personal ale jurnalistului sau radiodifuzorului, legate de activitatea pentru obținerea informațiilor difuzate.

Confidențialitatea surselor de informare obligă, în schimb, la asumarea răspunderii pentru corectitudinea informațiilor furnizate. Persoanele care, prin efectul relațiilor lor profesionale cu jurnaliștii, iau cunoștință de informații de natură să identifice o sursă prin colectarea, tratarea editorială sau publicarea acestor informații, beneficiază de aceeași protecție ca jurnaliștii.

Dezvăluirea unei surse de informare poate fi dispusă de către instanțele judecătorești numai dacă aceasta este necesară pentru apărarea siguranței naționale sau a ordinii publice, precum și în măsura în care această dezvăluire este necesară pentru soluționarea cauzei aflate în fața instanței judecătorești, atunci când:

- a) nu există sau au fost epuizate măsuri alternative la divulgare cu efect similar;
- b) interesul legitim al divulgării depășește interesul legitim al nedivulgării.

Autoritățile publice abilitate asigură, la cerere:

- a) protecția jurnaliștilor în cazul în care aceștia sunt supuși unor presiuni sau amenințări de natură să împiedice ori să restrângă în mod efectiv libera exercitare a profesiei lor;
- b) protecția sediilor și a localurilor radiodifuzorilor, în cazul în care acestea sunt supuse unor amenințări de natură să împiedice sau să afecteze libera desfășurare a activității lor.

Protecția jurnaliștilor și a sediilor sau a localurilor radiodifuzorilor nu trebuie să devină pretext pentru a împiedica sau a restrânge libera exercitare a profesiei ori a activității acestora. Desfășurarea de percheziții în sediile sau localurile radiodifuzorilor nu trebuie să prejudicieze libera exprimare a jurnaliștilor și nici nu poate suspenda difuzarea programelor.

Consiliul Național al Audiovizualului

Consiliul Național al Audiovizualului este autoritate publică autonomă sub control parlamentar și garantul interesului public în domeniul comunicării audiovizuale, este autoritate unică de reglementare în domeniul serviciilor de programe audiovizuale. Consiliul are obligația să asigure:

- a) respectarea exprimării pluraliste de idei și de opinii în cadrul conținutului serviciilor de programe transmise de radiodifuzorii aflați sub jurisdicția României;
- b) pluralismul surselor de informare a publicului;
- c) încurajarea liberei concurențe;
- d) un raport echilibrat între serviciile naționale de radiodifuziune și serviciile locale, regionale ori tematice;
- e) protejarea demnității umane și protejarea minorilor;
- f) protejarea culturii și a limbii române, a culturii și limbilor minorităților naționale;
- g) transparența mijloacelor de comunicare în masă din sectorul audiovizual;
- h) transparența activității proprii. Consiliul este compus din 11 membri și este numit de Parlament, la propunerea: Senatului: 3 membri; Camerei Deputaților: 3 membri; Președintelui României: 2 membri; Guvernului: 3 membri. Membrii Consiliului sunt garanți ai interesului public și nu reprezintă autoritatea care i-a propus.

Conform ultimelor reglementări durata mandatului membrilor Consiliului este de 6 ani, iar numirea acestora se face eşalonat, în funcție de expirarea mandatului.

Membrii Consiliului au funcție de demnitate publică asimilată funcției de secretar de stat. Calitatea de membru al Consiliului este incompatibilă cu funcțiile publice sau private, cu excepția celor didactice, dacă nu dau naștere unor conflicte de interese. În timpul exercitării mandatului membrii Consiliului nu pot face parte din partide sau din alte structuri politice.

Consiliul este condus de un președinte, asimilat funcției de ministru, numit prin votul Parlamentului, dintre membrii Consiliului, la propunerea acestora.

În îndeplinirea funcțiilor și a atribuțiilor ce îi revin potrivit prezentei legi, Consiliul emite decizii, instrucțiuni și recomandări, în prezența a cel puțin 8 membri și cu votul a cel puțin 6 membri.

Conform art. 17 din lege, Consiliul este autorizat:

- a) să stabilească procedura condițiile și criteriile pentru acordarea licențelor audiovizuale;
- b) să stabilească procedura de acordare a autorizației de retransmisie;
- c) să elibereze licențe audiovizuale și autorizații de retransmisie pentru exploatarea serviciilor de programe de radiodifuziune și televiziune și să emită decizii de autorizare audiovizuală;
- d) să emită, în aplicarea dispozițiilor prezentei legi, decizii cu caracter de norme de reglementare în vederea realizării atribuțiilor sale prevăzute expres în prezenta lege și, cu precădere, cu privire la:
 - asigurarea informării corecte a opiniei publice;
 - urmărirea exprimării corecte în limba română și în limbile minorităților naționale;
 - asigurarea echidistanței și a pluralismului;

- transmiterea informațiilor și a comunicatelor oficiale ale autorităților publice cu privire la calamități naturale, starea de necesitate sau de urgență, starea de asediu ori de conflict armat;
 - protecția minorilor;
 - apărarea demnității umane;
 - politici nediscriminatorii cu privire la rasă, sex, naționalitate, religie, convingeri politice și orientări sexuale;
 - exercitarea dreptului la replică;
 - publicitate, inclusiv publicitatea electorală, și teleshopping;
 - sponsorizare;
 - programarea și difuzarea emisiunilor ori programelor privind campaniile electorale;
 - responsabilitățile culturale ale radiodifuzorilor;
- e) să elaboreze instrucțiuni și să emită recomandări pentru desfășurarea activităților în domeniul comunicării audiovizuale. Activitatea Consiliului este analizată de către Parlament, prin dezbateră raportului anual, care se prezintă pentru anul anterior, și ori de câte ori comisiile de specialitate ale Parlamentului solicită președintelui Consiliului rapoarte specifice.

Dreptul de exclusivitate

Evenimentele de importanță majoră pot fi difuzate în exclusivitate numai dacă difuzarea nu privează o parte importantă a publicului din România de posibilitatea de a le urmări în direct sau în transmisie decalată în cadrul unui serviciu de programe cu acces liber. Lista evenimentelor considerate de importanță majoră se stabilește prin hotărâre a Guvernului, la propunerea CNA.

Limitele dreptului de exclusivitate

Întinderea dreptului de exclusivitate dobândit prin contract de un radiodifuzor este limitată de dreptul oricărui alt radiodifuzor de a difuza extrase cu privire la eveniment, cu condiția să nu îl prejudicieze pe autor sau pe titularul drepturilor de exploatare. Extrasul reprezintă o scurtă succesiune de imagini și sunete cu privire la un eveniment de interes public, în scopul informării publicului asupra aspectelor esențiale ale evenimentului respectiv.

Dacă un eveniment de interes general este alcătuit din mai multe elemente autonome din punct de vedere organizatoric, fiecare element va fi considerat un eveniment de interes public. Dacă un eveniment de interes general se derulează pe parcursul mai multor zile, radiodifuzorii secundari au dreptul la difuzarea unui singur extras pentru fiecare zi.

Indiferent de alcătuirea și desfășurarea evenimentului de interes general, durata extrasului nu va putea depăși 3 minute.

În cazul în care extrasul este realizat prin înregistrarea semnalului unui radiodifuzor primar, el trebuie să menționeze numele acestuia sau să contină sigla lui, cu excepția cazului în care radiodifuzorii implicați decid altfel. Extrasele vor fi utilizate numai în cadrul

buletinelor informative obișnuite. Extrasul nu poate fi difuzat înainte ca radiodifuzorul primar să fi difuzat evenimentul, cu excepția cazului în care radiodifuzorul primar nu difuzează evenimentul timp de 24 de ore de la producerea lui. Un extras difuzat nu poate fi redifuzat decât dacă există o legătură directă între conținutul său și un alt eveniment de actualitate.

NORME JURIDICE PRIVIND COMUNICAREA PUBLICITARĂ

Regimul juridic general al comunicării prin publicitate în România este stabilit în principal prin Legea nr. 148 din 2000. Anumite aspecte specifice acestui mod de comunicare sunt reglementate prin intermediul altor dispoziții legale precum Legea nr. 158/2008 privind publicitatea înșelătoare și comparativă, Legea nr. 363/2007 privind combaterea practicilor incorecte ale comercianților, Legea nr. 502/2002 a audiovizualului sau prin anumite decizii CNA.

În cuprinsul Legii nr. 148/2000 sunt definiți o serie de termeni de bază precum:

- a) publicitate - orice formă de prezentare a unei activități comerciale, industriale, artizanale sau liber-profesionale, având ca scop promovarea vânzării de bunuri și servicii, de drepturi și obligații;
- b) publicitate subliminală - orice publicitate care utilizează stimuli prea slabi pentru a fi percepuți în mod conștient, dar care pot influența comportamentul economic al unei persoane;

Conform art. 5 din lege se publicitatea trebuie să fie decentă, corectă și să fie elaborată în spiritul responsabilității sociale.

Potrivit art. 6 din lege, se interzice publicitatea care:

- a) este înșelătoare (abrogat prin legea 158/2008);
- b) este subliminală;
- c) prejudiciază respectul pentru demnitatea umană și morala publică;
- d) include discriminări bazate pe rasă, sex, limbă, origine, origine socială, identitate etnică sau naționalitate;
- e) atentează la convingerile religioase sau politice;
- f) aduce prejudicii imaginii, onoarei, demnității și vieții particulare a persoanelor;
- g) exploatează superstițiile, credulitatea sau frica persoanelor;
- h) prejudiciază securitatea persoanelor sau incită la violență;
- i) încurajează un comportament care prejudiciază mediul înconjurător;
- j) favorizează comercializarea unor bunuri sau servicii care sunt produse ori distribuite contrar prevederilor legale.

Dispoziții privind publicitatea înșelătoare și comparativă

Legea nr. 148/2000 conținea prevederi exprese și cu privire la regimul juridic al publicității înșelătoare și comparative, însă, datorită unor considerente ce țin de armonizarea legislației românești cu cea europeană, dar și datorită necesității de a li se clarifica regimul juridic, aceste prevederi au fost preluate, modificate și completate în cadrul Legii nr. 158/2008. Aceasta a abrogat prevederile corespunzătoare din Legea nr.148/2000. Astfel, în art. 1 al Legii nr. 158/2008 sunt definite în modul următor:

a) publicitate înșelătoare - orice publicitate care, în orice fel, inclusiv prin modul de prezentare, induce sau poate induce în eroare persoanele cărora se adresează sau care iau contact cu aceasta și care, din cauza caracterului înșelător, poate afecta comportamentul economic al acestora sau care, din acest motiv, prejudiciază ori poate prejudicia un concurent;

b) publicitate comparativă - orice publicitate care identifică explicit sau implicit un concurent ori bunuri sau servicii oferite de acesta.

Conform art. 4 din legea nr. 158/2008 publicitatea înșelătoare este interzisă. Însă, articolul următor precizează că trebuie să luăm în considerare toate aspectele publicității pentru a aprecia dacă aceasta este înșelătoare, și în special caracteristici referitoare la:

a) caracteristicile bunurilor sau serviciilor, cum sunt: disponibilitatea, natura, modul de execuție, compoziția, metoda și data fabricației bunurilor ori a prestării serviciilor, dacă acestea corespund scopului lor, destinația, cantitatea, parametrii tehnicofuncționali, originea geografică sau comercială, rezultatele așteptate ca urmare a utilizării lor ori rezultatele și caracteristicile esențiale ale testelor sau ale controalelor efectuate asupra bunurilor ori a serviciilor;

b) prețul sau modul de calcul al prețului și condițiile în care se distribuie bunurile ori se prestează serviciile;

c) natura, atribuțiile și drepturile comerciantului care își face publicitate, cum ar fi: identitatea și bunurile sale, calificările și deținerea drepturilor de proprietate industrială, comercială sau intelectuală ori premiile și distincțiile acestuia.

În art.6 sunt prezentate condițiile care, dacă sunt îndeplinite cumulativ asigură caracterul legal al publicității comparative:

a) nu este înșelătoare, potrivit dispozițiilor art. 3 lit. b) și ale art. 5 din prezenta lege, precum și ale art. 5-7 din Legea nr. 363/2007 privind combaterea practicilor incorecte ale comercianților; b) compară bunuri sau servicii care răspund aceluiași nevoi ori sunt destinate aceluiași scopuri; c) compară, în mod obiectiv, una sau mai multe caracteristici esențiale, relevante, verificabile și reprezentative ale respectivelor bunuri ori servicii, care pot include și prețul;

d) nu discreditează sau denigrează mărcile, denumirile comerciale, alte semne distinctive, bunuri, servicii, activități ori situația unui concurent;

e) în cazul produselor cu denumire de origine, se referă, în fiecare caz, la produse cu aceeași denumire;

- f) nu profită în mod neloial de reputația unei mărci, a unei denumiri comerciale sau a altor semne distinctive ale unui concurent ori a denumirii de origine a produselor concurente;
- g) nu prezintă bunuri sau servicii ca imitații ori reproduceri ale bunurilor sau serviciilor purtând o marca ori o denumire comercială protejată;
- h) nu crează confuzie între comercianți, între cel care își face publicitate și un concurent sau între mărci, denumiri comerciale, alte semne distinctive, bunuri ori servicii ale celui care își face publicitate și cele ale unui concurent.

Conform art. 7, în vederea stopării publicității înșelătoare și a respectării dispozițiilor referitoare la publicitatea comparativă, persoanele fizice și juridice care au un interes legitim pot să sesizeze Ministrul Economiei și Finanțelor sau Consiliul Național al Audiovizualului, după caz. Nerespectarea prevederilor art. 4-6 din Legea 158/2008 constituie contravenție. Aplicarea sancțiunilor se face de către autoritățile amintite mai sus.

Dispoziții speciale privind publicitatea anumitor produse

Potrivit legii, se interzice publicitatea explicită pentru produsele din tutun:

- a) difuzată în cadrul programelor de radiodifuziune și televiziune;
- b) în presa scrisă, pe prima și pe ultima copertă sau pagină a materialelor tipărite;
- c) pe biletele de călătorie pentru transportul public.

Se interzice publicitatea pentru băuturile alcoolice și pentru produsele din tutun în incinta unităților de învățământ și a unităților de asistență medicală sau la o distanță mai mică de 200 metri de intrarea acestora, măsurată pe drum public.

Publicitatea pentru băuturi alcoolice și pentru produsele din tutun nu este permisă în publicații destinate în principal minorilor, în sălile de spectacole înainte, în timpul și după spectacolele destinate minorilor.

Publicitatea pentru băuturile alcoolice și pentru produsele din tutun nu este permisă nici în condițiile în care:

- a) se adresează minorilor;
- b) înfățișează minori consumând aceste produse;
- c) sugerează că băuturile alcoolice sau produsele din tutun sunt dotate cu proprietăți terapeutice sau că au un efect stimulator, sedativ ori că pot rezolva probleme personale;
- d) dă o imagine negativă despre abținere;
- e) evidențiază conținutul în alcool al băuturilor alcoolice, în scopul stimulării consumului, sau face legătura între alcool și conducerea unui vehicul;
- f) nu conține inscripții-avertisment, în limba română, pentru produsele din tutun.

Se interzice publicitatea substanțelor stupefiante și psihotrope.

Se interzice publicitatea, în alte locuri decât cele de comercializare, pentru orice tip de arme, muniții, explozivi, metode și mijloace pirotehnice, cu excepția armelor destinate vânătorii sau sportului și a celor de panoplie.

Pentru produsele și serviciile destinate minorilor este interzisă publicitatea care:

- a) conține elemente ce dăunează acestora din punct de vedere fizic, moral, intelectual sau psihic;
- b) încurajează în mod indirect copiii să cumpere produse sau servicii, profitând de lipsa de experiență sau de credulitatea lor;
- c) afectează relațiile speciale care există între minori, pe de o parte, și părinți sau cadre didactice, pe de altă parte;
- d) prezintă, în mod nejustificat, minori în situații periculoase.

Publicitatea este permisă numai pentru produsele medicamentoase care se eliberează fără prescripție medicală, pentru care materialele publicitare vor fi aprobate de Agenția Națională a Medicamentului.

Sanțiuni

Autorul, realizatorul de publicitate și reprezentantul legal al mijlocului de difuzare răspund solidar cu persoana care își face publicitate, în cazul încălcării prevederilor prezentei legi, cu excepția încălcării dispozițiilor referitoare la publicitatea înșelătoare și publicitatea comparativă, când răspunderea revine numai persoanei care își face publicitate.

Încălcarea prevederilor legii nr. 148 din 2000 privind publicitatea atrage răspunderea materială, civilă, contravențională sau penală, după caz.

Norme juridice privind publicitatea în domeniul audiovizualului

Legea 504 din 2002 (legea audiovizualului) consacră următoarele definiții juridice pentru termeni specifici domeniului:

-publicitate mascată - prezentarea în programe, prin cuvinte, sunete sau imagini, a bunurilor, serviciilor, denumirilor, mărcilor comerciale sau activităților unui producător de bunuri ori prestator de servicii, dacă această prezentare este făcută în mod intenționat de radiodifuzor, în scop publicitar nedeclarat, și care poate crea confuzie în rândul publicului cu privire la adevăratul său scop; o asemenea formă de prezentare este considerată intenționată mai ales atunci când este făcută în schimbul unor avantaje materiale, a unor servicii reciproce sau al altor beneficii cu efect similar;

-teleshopping - difuzarea către public a unor oferte comerciale directe privind furnizarea contra cost a unor bunuri, inclusiv bunuri imobiliare și necorporale, sau, după caz, prestarea unor servicii;

-sponsorizare - orice contribuție făcută de o persoană fizică sau juridică neimplicată în activități de radiodifuziune sau de televiziune ori în producerea operelor audiovizuale, dacă această contribuție este destinată finanțării programelor audiovizuale, în scopul promovării propriului nume, a mărcii comerciale, a imaginii sau a propriilor activități ori produse;

Programele sponsorizate trebuie să îndeplinească următoarele **condiții**:

- a) conținutul și programarea acestora nu trebuie, în nici o circumstanță, să fie influențate de sponsor, astfel încât să nu fie afectate independența editorială și responsabilitatea radiodifuzorului în raport cu programele respective;
- b) denumirea sau marca sponsorului trebuie să fie distinct evidențiată ca atare pe parcursul programelor respective;
- c) să nu încurajeze achiziționarea sau închirierea produselor ori a serviciilor sponsorului sau ale unui terț, în particular prin referiri promoționale speciale la aceste produse ori servicii.

Nici un program nu poate fi sponsorizat de către persoane fizice sau juridice a căror activitate principală este fabricarea sau comercializarea țigărilor ori a altor produse din tutun.

Sponsorizarea programelor de către persoane ale căror activități includ fabricarea ori comercializarea produselor medicale sau a tratamentelor medicale se poate face numai prin promovarea numelui său a imaginii persoanei respective.

Programele de știri și emisiunile informative pe teme politice nu pot fi sponsorizate.

Încălcarea dispozițiilor prezentei legi atrage răspunderea contravențională, civilă sau penală. O dată cu aplicarea sancțiunii autoritățile publice pot lua și măsuri precum: interzicerea publicității, încetarea publicității, publicarea deciziei autorității, publicarea de anunțuri rectificative pe cheltuiala contravenientului.

Norme juridice privind respectarea demnității umane și a dreptului la propria imagine în comunicarea publică (Codul civil și Codul audiovizualului – Decizia CNA 220/2011)

Constituția României în art. 30 alin. 1 prevede libertatea de exprimare, iar în al. 6 și 7 precizează limitele libertății de exprimare. Pornind de la aceste prevederi constituționale s-au instituit prevederi speciale cu privire la dreptul persoanelor de a li se respecta demnitatea și imaginea în comunicarea publică. Noul Cod Civil intrat în vigoare la data de 1 octombrie 2011 conține prevederi explicite cu privire la aceste drepturi, ce sunt reglementate în special în Secțiunea a 3-a intitulată Respectul vieții private și al demnității persoanei umane (dar și în secțiunea a 4-a intitulată Respectul datorat persoanei și după decesul său) din Cartea I (Despre Persoane), Titlul II (Persoana fizică), Capitolul II (Respectul datorat ființei umane și drepturilor ei inerente).

În art. 70 din Codul Civil se consacră dreptul fundamental la libera exprimare și se precizează că exercitarea acestui drept nu poate fi restrânsă decât în cazurile și limitele prevăzute la art. 75. Prin urmare legiuitorul a ținut seama de faptul că exercitarea acestui drept nu se poate face necondiționat pentru că el poate intra în conflict cu dreptul persoanei de a i se respecta viața privată, demnitatea și de a nu i se aduce prejudicii de imagine.

Astfel art.71 prevede în alin. 1 faptul că orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private. Sunt considerate atingeri aduse vieții private următoarele fapte enumerate în art. 74:

- a) intrarea sau rămânerea fără drept în locuință sau luarea din aceasta a oricărui obiect fără acordul celui care o ocupă în mod legal;
- b) interceptarea fără drept a unei convorbiri private, săvârșită prin orice mijloace tehnice, sau utilizarea, în cunoștință de cauză, a unei asemenea interceptări;
- c) captarea ori utilizarea imaginii sau a vocii unei persoane aflate într-un spațiu privat, fără acordul acesteia;
- d) difuzarea de imagini care prezintă interioare ale unui spațiu privat, fără acordul celui care îl ocupă în mod legal;
- e) ținerea vieții private sub observație, prin orice mijloace, în afară de cazurile prevăzute expres de lege;
- f) difuzarea de știri, dezbateri, anchete sau de reportaje scrise ori audiovizuale privind viața intimă, personală sau de familie, fără acordul persoanei în cauză;
- g) difuzarea de materiale conținând imagini privind o persoană aflată la tratament în unitățile de asistență medicală, precum și a datelor cu caracter personal privind starea de sănătate, problemele de diagnostic, prognostic, tratament, circumstanțe în legătură cu boala și cu alte diverse fapte, inclusiv rezultatul autopsiei, fără acordul persoanei în cauză, iar în cazul în care aceasta este decedată, fără acordul familiei sau al persoanelor îndreptățite;
- h) utilizarea, cu rea-credință, a numelui, imaginii, vocii sau asemănării cu o altă persoană; i) difuzarea sau utilizarea corespondenței, manuscriselor ori a altor documente personale, inclusiv a datelor privind domiciliul, reședința, precum și numerele de telefon ale unei persoane sau ale membrilor familiei sale, fără acordul persoanei căreia acestea îi aparțin sau care, după caz, are dreptul de a dispune de ele.

Cu toate acestea faptele prevăzute mai sus nu constituie încălcări ale acestui drept dacă sunt realizate condițiile prevăzute de articolul art. 75 care enumeră următoarele limite în exercitarea acestui drept (limite care afectează exercitarea tuturor drepturilor din secțiunea a 3-a, după cum reiese din alin. 2 al art 75):

- (1) Nu constituie o încălcare a drepturilor prevăzute în această secțiune atingerile care sunt permise de lege sau de convențiile și pactele internaționale privitoare la drepturile omului la care România este parte.
- (2) Exercițarea drepturilor și libertăților constituționale cu bună-credință și cu respectarea pactelor și convențiilor internaționale la care România este parte nu constituie o încălcare a drepturilor prevăzute în prezenta secțiune”.

Dreptul la demnitate este consacrat în art. 72. În alin. 2 al acestui articol este interzisă și orice atingere adusă onoarei și reputației unei persoane, fără consimțământul acesteia ori fără respectarea limitelor prevăzute la art. 75.

Dreptul la propria imagine este reglementat în art. 73 care prevede și faptul că în exercitarea acestui drept persoana poate să interzică ori să împiedice reproducerea, în orice mod, a înfățișării sale fizice ori a vocii sale sau, după caz, utilizarea unei asemenea reproduceri. Dispozițiile art. 75 rămân aplicabile. O altă limitare pe care Codul civil o instituie este prezumția de consimțământ reglementată în art. 76. Astfel, când însuși cel la

care se referă o informație sau un material le pune la dispoziția unei persoane fizice ori persoane juridice despre care are cunoștință că își desfășoară activitatea în domeniul informării publicului, consimțământul pentru utilizarea acestora este prezumat, nefiind necesar un acord scris.

Considerăm că această prezumție trebuie concepută ca fiind una relativă, astfel încât în cazul în care persoana care a pus la dispoziție informațiile poate dovedi că informațiile au fost puse la dispoziție cu condiția ca ele să nu fie date publicității, atunci ea se poate considera prejudiciată prin publicarea lor.

În art. 77 se prevede că orice prelucrare a datelor cu caracter personal, prin mijloace automate sau neautomate, se poate face numai în cazurile și condițiile prevăzute de legea specială. Actul normativ la care se referă Codul Civil este Legea 677/2001. În înțelesul art. 3 din această lege expresia date cu caracter personal se referă la „orice informații referitoare la o persoană fizică identificată sau identificabilă”. Conform aceluiași articol o persoană identificabilă este acea persoană care poate fi identificată, direct sau indirect, în mod particular prin referire la un număr de identificare ori la unul sau la mai mulți factori specifici identității sale fizice, fiziologice, psihice, economice, culturale sau sociale.

Datorită faptului că drepturile menționate mai sus nu încetează o dată cu decesul persoanei, ele putând fi exercitate de către moștenitori, Noul Cod Civil conține o secțiune specială (secțiunea a 4-a din același capitol) intitulată Respectul datorat persoanei și după decesul său. Astfel art. 78 dispune faptul că persoanei decedate i se datorează respect cu privire la memoria sa, precum și cu privire la corpul său, iar art. 79 prevede că memoria persoanei decedate este protejată în aceleași condiții ca și imaginea și reputația persoanei aflate în viață.

Următoarele două articole protejează respectarea voinței persoanei decedate cu privire la felul propriilor funeralii și dreptul acesteia de a dispune cu privire la corpul său după moarte. În lipsa unei opțiuni exprese a persoanei decedate, va fi respectată, în ordine, voința soțului, părinților, descendenților, rudelor în linie colaterală până la al patrulea grad inclusiv, legatarilor universali sau cu titlu universal ori dispoziția primarului comunei, orașului, municipiului sau al sectorului municipiului București în a cărui rază teritorială a avut loc decesul. În toate cazurile se va ține seama de apartenența confesională a persoanei decedate.

Respectarea acestor drepturi în domeniul audiovizualului

În domeniul audiovizualului regăsim o reglementare specifică detaliată prin Decizia CNA nr. 220/2011 Codul audiovizualului (cu modificările ulterioare, în special Decizia Consiliului Național al Audiovizualului nr. 141/2013) impusă de importanța deosebită a acestui tip de comunicare publică.

În art. 30 al acestei decizii se prevede că furnizorii de servicii media audiovizuale au obligația să respecte drepturile și libertățile fundamentale ale omului, viața privată, onoarea și reputația, precum și dreptul la propria imagine.

Și exercitarea acestor drepturi este limitată de acele situații în care există un interes public justificat în legătură cu informațiile referitoare la viața privată, onoarea, reputația sau dreptul la propria imagine a persoanelor. Astfel, în art. 33 alin. 3 se prevede că dreptul la

propria imagine nu trebuie să împiedice aflarea adevărului în probleme de interes public justificat.

Astfel, în sensul art. 31 al acestui cod, sunt considerate a fi de interes public justificat orice probleme, fapte sau evenimente care influențează societatea sau o comunitate, în special cu privire la: a) prevenirea sau probarea săvârșirii unei fapte cu incidență penală; b) protejarea sănătății sau siguranței publice; c) semnalarea unor afirmații înșelătoare sau a unor cazuri de incompetență care afectează publicul.

Trebuie să observăm că enumerarea de mai sus nu este una limitativă putând exista și alte situații în care există un interes public justificat care ar putea legitima publicarea informațiilor de acest gen. Însă Consiliul este preocupat și să elimine interpretările excesive ale acestui articol motiv pentru care în articolul 32 al. 2 prevede că nu orice interes al publicului trebuie satisfăcut, iar simpla invocare a dreptului la informare nu poate justifica încălcarea dreptului la viață privată.

Dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței

Conform art. 33 orice persoană are dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței. Informațiile privind adresa unei persoane sau a familiei sale și numerele lor de telefon nu pot fi dezvăluite fără permisiunea acestora; utilizarea datelor cu caracter personal este permisă în condițiile legii speciale.

Este interzisă difuzarea de știri, debateri, anchete sau de reportaje audiovizuale care constituie imixtiuni în viața privată și de familie a persoanei, fără acordul acesteia. Fac excepție situațiile în care sunt întrunite cumulativ următoarele condiții:

- a) existența unui interes public justificat;
- b) existența unei legături semnificative și clare între viața privată și de familie a persoanei și interesul public justificat. Este interzisă difuzarea de imagini ale persoanei, filmate în propria locuință sau în orice alte locuri private, fără consimțământul acesteia. Este interzisă difuzarea de imagini ale proprietății private, filmate din interiorul acesteia, fără acordul proprietarului.

Fac excepție de la prevederile de mai sus situațiile în care imaginile difuzate:

- a) pot preveni săvârșirea unei infracțiuni;
- b) surprind sau pot proba săvârșirea unei infracțiuni;
- c) protejează sănătatea publică. Este interzisă difuzarea convorbirilor ori a imaginilor înregistrate cu microfoane și camere de luat vederi ascunse, cu excepția situației în care înregistrările astfel obținute nu puteau fi realizate în condiții normale, iar conținutul lor prezintă un interes public justificat.

Înregistrările destinate emisiunilor de divertisment de tip "camera ascunsă" nu trebuie să pună persoana în situații înjositoare sau de risc și pot fi difuzate numai cu acordul persoanelor care au făcut obiectul filmării.

Difuzarea înregistrărilor convorbirilor telefonice sau a corespondenței, ajunse în posesia radiodifuzorilor, este permisă în următoarele situații:

- a) răspunde unor necesități de siguranța națională, ordine publică sau asigură prevenirea unor fapte penale;
- b) probează comiterea unei infracțiuni;
- c) protejează sănătatea sau morala publică. Radiodifuzorii sunt obligați să încunoștiințeze persoana în cauză înaintea difuzării materialelor audiovizuale și să solicite punctul de vedere al acesteia.

Reglementări referitoare la dreptul la propria imagine

Este interzisă difuzarea de imagini sau înregistrări ale persoanelor reținute pentru cercetări, arestate sau aflate în detenție, fără acordul acestora. Fac excepție de la prevederile de mai sus situațiile în care filmarea sau înregistrarea este incidentală și este realizată în locuri publice.

Orice persoană acuzată sau cercetată pentru săvârșirea unei infracțiuni este prezumată nevinovată atât timp cât nu a fost condamnată printr-o hotărâre penală definitivă și irevocabilă.

Respectarea prezumției de nevinovăție este obligatorie în orice program audiovizual.

Nu pot fi difuzate materiale audiovizuale, realizate și puse la dispoziția radiodifuzorilor de către poliție sau parchet, fără acordul persoanelor care sunt victime ale unor infracțiuni sau fără acordul familiilor acestora.

În cazul în care în emisiunile audiovizuale se aduc acuzații unei persoane, privind fapte sau comportamente ilegale sau imorale concrete, acestea trebuie susținute cu dovezi; dacă acuzațiile sunt aduse de radiodifuzor, acesta trebuie să respecte principiul "audiatur et altera pars".

Realizatorii emisiunilor au obligația să respecte dreptul persoanei la propria imagine și să pună în vedere interlocutorilor să probeze afirmațiile acuzatoare sau să indice cel puțin probele care le susțin.

Este interzisă în programele audiovizuale:

- ◆ orice referire peiorativă la adresa persoanelor în vârstă sau cu handicap precum și punerea acestora în situații ridicole sau umilitoare;
- ◆ afectarea sau denigrarea convingerilor religioase;
- ◆ orice discriminare pe considerente de rasă, religie, naționalitate, sex, orientare sexuală sau etnie;
- ◆ difuzarea în programele audiovizuale a oricăror forme de manifestări antisemite, xenofobe sau apologia statului totalitar;
- ◆ difuzarea de imagini ale persoanei aflate în situația de victimă, fără acordul acesteia;
- ◆ difuzarea de imagini ale persoanei fără discernământ sau decedate, fără acordul familiei;
- ◆ difuzarea de imagini care exploatează sau scot în evidență traumele sau traumatismele unei persoane;

◆în cazul martorilor la comiterea unei infracțiuni, difuzarea imaginilor fără asigurarea protecției depline a identității lor, atunci când a fost solicitată.

Orice persoană are dreptul la respectul intimității în momente dificile, precum o pierdere ireparabilă sau o nenorocire.

În cazul situațiilor de suferință umană, a dezastrelor naturale, accidentelor sau a actelor de violență, radiodifuzorii au obligația de a nu se amesteca nejustificat în viața privată.

Difuzarea materialelor audiovizuale conținând imagini ale persoanelor aflate la tratament în unitățile de asistență medicală, precum și a datelor cu caracter personal privind starea de sănătate, problemele de diagnostic, prognostic, tratament, circumstanțe în legătură cu boala și alte diverse fapte, inclusiv rezultatul autopsiei, este permisă numai cu acordul persoanei sau, în cazul în care persoana este fără discernământ sau decedată, cu acordul familiei ori a aparținătorilor. Radiodifuzorii au obligația de a respecta demnitatea și anonimatul persoanelor cu tulburări psihice.

Nerespectarea prevederilor Deciziei nr. 220/2011 a CNA cu modificările ulterioare atrage răspunderea juridică a făptuitorului.

ACTUL JURIDIC ÎN FORMĂ ELECTRONICĂ

Actul juridic în formă electronică – varietate a actului juridic

Din perspectiva teoriei generale a dreptului, actul juridic în formă electronică reprezintă o varietate a actului juridic, adică o manifestare de voință făcută cu intenția de a produce efecte juridice, respectiv de a naște, modifica oris stinge un raport juridic concret.

Ceea ce este diferit în cazul actului juridic în formă electronică este tocmai modalitatea specifică în care are loc această manifestare de voință. Dacă în cazul actului juridic, în format letric (pe suport de hârtie) manifestarea de voință este exprimată, de regulă, prin semnarea propriu-zisă a unui înscris pe un suport de hârtie, în cazul actului juridic în formă electronică, manifestarea de voință se realizează într-o modalitate specifică, respectiv prin intermediul unui program informatic sau al unui procedeu similar.

Actul juridic în formă electronică – definiție

Actul juridic în formă electronică reprezintă o manifestare de voință făcută cu intenția de a produce efecte juridice, respectiv de a naște, modifica oris stinge un raport juridic concret, realizată prin intermediul unui program informatic.

SEMĂNĂTURA ELECTRONICĂ, CERTIFICATUL DIGITAL, MARCA TEMPORALĂ

Din punct de vedere al modalității de asumare a actului juridic, semnătura unei persoane pre act arată că respectiva persoană își însușește acel act și își asumă răspunderea juridică pentru efectele acestuia.

Semnătura electronică simplă și cea extinsă

Din punct de vedere al semnificației, semnătura electronică reprezintă o formă digitală a semnăturii olografe, adică o expresie a acesteia în spațiul virtual.

Legea distinge între semnătura electronică simplă și semnătura electronică extinsă.

Semnătura electronică simplă desemnează o colecție de date atașate sau conținute de un înscris în formă electronică, date care servesc ca metodă de identificare, fără a fi precizate cerințe asupra siguranței acestei metode de identificare. De pildă, pentru a identifica, la prima vedere, originea unui mesaj e-mail, se poate folosi atât numele autorului, plasat, de obicei, la sfârșitul mesajului, cât mai ales adresa de e-mail a expeditorului; în mod similar, pentru a identifica, la prima vedere, originea unui mesaj SMS, se poate folosi numărul de telefon al expeditorului.

Semnătura electronică extinsă (denumită *semnătura electronică avansată* conform Directivei 1999/93/CE sau *digital signature* în dreptul american) este acea semnătură electronică care îndeplinește, cumulativ, următoarele condiții:

- a) este legată în mod unic de semnatar;
- b) asigură identificarea semnatarului;
- c) este creată prin mijloace controlate exclusiv de semnatar;
- d) este legată de datele în formă electronică, la care se raportează în așa fel încât orice modificare ulterioară a acestora este identificabilă.

Semnatarul deține un dispozitiv de creare a semnăturii electronice și acționează, fie în nume propriu, fie ca reprezentant al unui terț.

Semnătura electronică extinsă se realizează prin intermediul unor date în formă electronică cu caracter de unicitate, cum ar fi coduri sau chei criptografice private, care sunt folosite de semnatar pentru crearea unei semnături electronice.

Dispozitivul de verificare a semnăturii electronice reprezintă software și/sau hardware configurate, utilizat pentru a implementa datele de verificare a semnăturii electronice.

Certificatul digital

În mediul virtual, corespondentul cărții de identitate este, de regulă, certificatul digital. Acesta este un fișier care conține atribute de identificare a persoanei și date tehnice necesare a verificării semnăturii electronice. Din punct de vedere tehnic, certificatul digital poate fi emis de oricine, inclusiv de titularul lui, cu toate consecințele asupra încrederii care îi poate fi acordată. Această posibilitate tehnică a dus la necesitatea reglementării unui cadru

juridic prin care să fie asigurată opozabilitatea certificatelor față de terți și răspunderea furnizorilor de servicii de certificare.

Ca și în cazul tipurilor de semnătură electronică, legea distinge între certificatul digital simplu, care poate fi emis de către oricine și certificatul digital calificat, care trebuie să respecte anumite cerințe legale și este furnizat de un furnizor de servicii de certificare. Certificatul, în ambele sale forme, este utilizat pentru atestarea identității celui care îl utilizează.

Răspunderea specială a furnizorilor de servicii de certificare

Furnizorii de servicii de certificare digitale calificate sunt răspunzători pentru prejudiciul adus oricărei persoane, care își întemeiază conduita pe efectele juridice ale respectivelor certificate:

- a) în ceea ce privește exactitatea, în momentul eliberării certificatului, a tuturor informațiilor pe care le conține;
- b) în ceea ce privește asigurarea că, în momentul eliberării certificatului, semnatarul identificat în cuprinsul acestuia deține datele de generare a semnăturii corespunzătoare datelor de verificare a semnăturii menționate în respectivul certificat;
- c) în ceea ce privește asigurarea că datele de generare a semnăturii corespund atelor de verificare a semnăturii, în cazul în care furnizorul de servicii de certificare le generează pe amândouă;
- d) în ceea ce privește suspendarea sau revocarea certificatului;
- e) în privința îndeplinirii tuturor obligațiilor legale de către furnizorul de servicii.

Furnizorul de servicii de certificare poate să indice în cuprinsul unui certificat calificat restricții ale utilizării acestuia, precum și limite ale valorii operațiunilor pentru care acesta poate fi utilizat, cu condiția ca respectivele restricții să poată fi cunoscute de terți.

Marca temporală

Pentru a evita posibile litigii, după semnarea electronică a unui document, trebuie adăugată o marcă temporală, care să confirme existența informațiilor semnate la un anumit moment în timp. Astfel, prin procesul de marcă temporală, unui document electronic îi este asociat un pachet de informații care garantează că acesta a existat într-o anumită formă la un anumit moment în timp.

Marca temporală este o colecție de date în formă electronică, atașată în mod unic unui document electronic; ea certifică faptul că anumite date în formă electronică au fost prezentate la un moment de timp determinat furnizorului de servicii de marcă temporală.

Condiții legale privitoare la marca temporală

Marca temporală este formată din cel puțin următoarele elemente:

- a) amprenta atașată documentului electronic supus marcării;
- b) data și momentul de timp aferente documentului supus marcării, exprimate în timp universal;

- c) informații care identifică în mod nic furnizorul de servicii de marcare temporală;
- d) numărul de ordine din registrul furnizorului de servicii de marcare temporală

Regimul juridic al înscrisurilor în formă electronică

Art. 265 Cod procedură civilă definește înscrisul ca fiind „*orice scriere sau altă consemnare care cuprinde date despre un act sau fapt juridic, indiferent de suportul ei material ori de modalitatea de conservare sau stocare.*”

După scopul urmărit la întocmirea lor, înscrisurile se împart în:

- preconstituite – cele întocmite special pentru a servi ca probe;
- nepreconstituite – celelalte categorii de înscrisuri.

După efectul lor, înscrisurile se împart în:

- originare – înscrisurile întocmite pentru a dovedi încheierea, modificarea ori încetarea actului juridic civil;
- recognitive – înscrisurile întocmite pentru a o recunoaștere a existenței înscrisurilor originare pierdute sau distruse, pe care le înlocuiesc;
- confirmative – înscrisurile prin care se înlătură anulabilitatea unui act juridic civil

Înscrisul autentic

Înscrisul autentic este acel înscris întocmit sau, după caz, primit și autentificat de o autoritate publică, de notarul public sau de către o altă persoană investită de stat cu autoritate publică, de notarul public sau de către o altă persoană investită de stat cu autoritate publică (de exemplu: consulii generali din cadrul ambasadelor României din străinătate).

Este de asemenea autentic orice alt înscris emis de către o autoritate publică și căruia legea îi conferă acest caracter.

Principalele categorii de acte autentice sunt:

- înscrisurile autentice notariale, adică cele întocmite de notarul public;
- hotărârile judecătorești;
- actele de stare civilă.

Înscrisul sub semnătură privată

Înscrisul sub semnătură privată este acela care poartă semnătura părților, indiferent de suportul său material. Acest tip de înscris nu este supus niciunei alte formalități, în afara excepțiilor anume prevăzute de lege.

Înscrisul pe suport informatic

Noțiunea de „înscris pe suport informatic” nu trebuie confundată cu noțiunea de „înscris în formă electronică”. Astfel Codul de procedură civilă face distincție între cele două categorii de înscrisuri, potrivit prevederilor art. 266, 282-284.

Înscrisul pe suport informatic vizează îndeosebi suportul pe care este înregistrat actul juridic respectiv: acesta nu este consemnat pe un suport clasic, cum este hârtia, ci pe un suport informatic specific, fie intern (memoria unuicalculator, smartphone etc), fie extern (CD, DVD, memory stick, Cloud etc). În esență este tot un înscris în sensul clasic, însă ceea ce diferă este suportul pe care se reproduce.

Înscrisul în formă electronică se aseamănă, cu cel menționat în paragraful anterior, în sensul că suportul pe care este consemnat este de natură informatică, însă modalitatea prin care persoana întocmește actul juridic și prin care se probează este diferită:

- manifestarea voinței juridice de a întocmi actul se realizează printr-o semnătură electronică simplă sau extinsă;
- identificarea persoanei care semnează electronic un act juridic de acest tip nu se face cu un act de identitate clasic, ci cu un certificat digital;
- data certă a actului nu se probează în condițiile art. 278 Cod proc. Civilă, ci prin intermediul mării temporale.